

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO
NEZAPOSLENOST V ZASAVJU IN MOŽNOSTI
NJENEGA ZMANJŠEVANJA**

Ljubljana, julij 2004

KRAJŠEK MATEJ

IZJAVA

Študent Krajšek Matej izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Andreja Sušjana in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 30.7.2004

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. ZASAVJE	2
1.1. Splošno o Zasavju	2
1.2. Gospodarski razvoj v preteklosti	3
1.3. Sedanji gospodarski položaj	5
1.4. Stanje v posameznih upravnih enotah	9
1.5. Človeški viri	11
2. BREZPOSELNOST V ZASAVJU	13
2.1. Opredelitev pomembnih kategorij	13
2.2. Trg delovne sile in brezposelnost v Sloveniji	15
2.3. Brezposelnost v Zasavju	16
2.4. Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb	18
2.5. Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb	20
2.6. Struktura registrirano brezposelnih oseb po izobrazbi	22
2.7. Struktura registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti	24
3. UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI V ZASAVJU	25
3.1. Aktivna politika zaposlovanja	25
3.2. Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji in ukrepi, ki se izvajajo v Zasavju	27
3.2.1. Ukrepi, namenjeni povečanju zaposljivosti	29
3.2.2. Ukrepi, namenjeni zagotavljanju socialne vključenosti	32
3.2.3. Ukrepi, namenjeni kreiranju novih delovnih mest in povečanju prilagodljivosti podjetij	33
4. REGIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA	35
4.1. SWOT analiza za Zasavje	36
4.2. Regionalni razvojni program	37
4.2.1. Gospodarstvo	38
4.2.2. Človeški viri in podporno okolje	40
4.2.3. Okolje in prostor	41
SKLEP	42
LITERATURA	44
VIRI	45

UVOD

Slovenija je postala leta 1991 samostojna država. Samostojnost je terjala svoj davek, saj smo z njo izgubili nekdanji velik jugoslovanski trg, ki je tako rekoč zadostoval za obstoj slovenskih podjetij, saj je bila večina proizvodnje namenjena zanj. Zasavje je ena izmed tistih regij, kjer so se razmere z izgubo jugoslovanskega trga, prehodom v tržno gospodarstvo in spremembo družbeno-politične ureditve najbolj drastično spremenile. Izrazito industrijska regija se je znašla v položaju, ko so nekdanji uspešna podjetja začela propadati eno za drugim, saj se niso bila sposobna prestrukturirati in konkurirati na novih, bolj zahtevnih trgih. Posledica je bilo naraščanje števila brezposelnih, ki je postavilo Zasavje po številu nezaposlenih v sam slovenski vrh.

Trenutno sem tudi sam brez statusa študenta in prijavljen na Zavodu za zaposlovanje. Ker kot gimnazijski maturant nisem našel dela, opravljam sedaj javna dela v Zdravstvenem domu Trbovlje kot spremljevalec v reševalnem vozilu. Tako imam konkretne izkušnje z brezposelnostjo, Zavodom za zaposlovanje, socialnimi nadomestili, iskanjem dela... To je bil tudi eden od glavnih razlogov, da sem se odločil za to nalogo.

V diplomskem delu bom skušal prikazati, kako in zakaj je prišlo do stanja, v katerem se nahaja Zasavje, opisal trenutno stanje ter možnosti za njegovo izboljšanje. Diplomsko delo poleg uvoda in sklepa obsega še štiri poglavja.

V prvem poglavju se osredotočim predvsem na gospodarski položaj v Zasavju. V njem opišem, kako se je razvijalo Zasavje v preteklosti od začetkov premogovništva ter kako sta premogovništvo in industrija postala vodilna nosilca razvoja v regiji. Nato nadaljujem s prikazom trenutnega stanja v regiji in v posameznih upravnih enotah. Poglavje zaključim z opisom stanja na področju človeških virov.

V drugem poglavju se osredotočim na brezposelnost: v uvodu najprej teoretično, nato pa z analizo brezposelnosti v zasavski regiji. Tu vidimo, kako se je gibala stopnja brezposelnosti od leta 1991 do sedanjega stanja. Podrobneje analiziram trenutno (konec leta 2002) strukturo brezposelnih glede na spol, starost, izobrazbo in dobo trajanja brezposelnosti.

Tretje poglavje je namenjeno ukrepom za zmanjšanje brezposelnosti. Osredotočim se predvsem na aktivno politiko zaposlovanja; najprej opišem njen nastanek in funkcijo, kasneje pa še podrobneje trenutne programe, ki se izvajajo v njenem okviru.

Četrto poglavje je namenjeno regionalni razvojni strategiji Zasavja. Prihodnost Zasavja bo namreč v marsičem odvisna od uspešnosti izvajanja le-te. V poglavju prikažem SWOT analizo regije in predstavim posamezna področja in ukrepe, ki jih je regija s pomočjo države že začela izvajati.

1. ZASAVJE

1.1. Splošno o Zasavju

Zasavje je najmanjša slovenska regija, ki tradicionalno zajema občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje. Zasavska regija leži v predalpskem svetu, poglobljena pokrajinska značilnost je reliefno razgibano hribovito površje. Prometno hrbtenico predstavlja dolina reke Save, ob kateri ležijo vsa občinska središča regije. Po njej potekajo glavne cestne in železniške povezave zasavskih občin med seboj in z drugimi, sosednjimi regijami. Regija nima izrazitega regionalnega središča.

Tabela 1: Površina, število in gostota prebivalstva v zasavskih upravnih enotah leta 2002

	Površina (km ²)	Prebivalstvo	Gostota prebivalstva
Hrastnik	59	10.121	172
Trbovlje	58	18.248	315
Zagorje	147	17.067	116
Zasavje	264	45.436	172

Vir: Statistični letopis RS za leto 2002, 2003, str. 562;

Statistične informacije - Prebivalstvo, 2003, str. 2, 6.

V regiji živi približno 2,3 odstotka vsega prebivalstva Slovenije (tudi po številu prebivalstva je regija najmanjša), medtem ko je po gostoti prebivalstva na drugem mestu med regijami (za Osrednjeslovensko regijo). V zadnjih desetih letih je skupno število prebivalcev nazadovalo: zmanjšalo se je predvsem v občinskih središčih, medtem ko se je povečalo v večjih krajih mestnega zaledja. Zmanjšanje števila prebivalcev gre predvsem na račun gospodarskih, zaposlitvenih, socialnih in okoljskih vzrokov.

Prve najdbe v Zasavju so iz neolitika, več je ostankov iz dobe »kovin«, ko sta se začeli razvijati obrt in trgovina. Že v času rimskega imperija so usposobili plovno pot po Savi. Naseljevanje je bilo počasno in redko, zaselki in samotne kmetije so se razvile na prisojnih planotah. Zasavje je dolgo časa živelo odmaknjeno življenje, ki ni bilo zanimivo za naseljevanje. Kmetije so se večale le s krčenjem gozda, z delitvijo, kasneje pa z razvojem kajžarstva. Habsburžani so v 16. stoletju spet oživili brodarjenje na Savi. Do 19. stoletja se je število kmetij in prebivalcev precej povečalo, čeprav so razvoj ovirali težko prehodno hribovje, velike gozdne površine in odmaknjenost od večjih trgovskih poti. Velik prelom v zgodovini Zasavja se je začel s premogovništvom in industrializacijo v začetku 19. stoletja. Prvi rudniki so nastali v popolnoma kmečkem okolju, kjer so bili prvi rudarji v glavnem odvečni kmetje, ki se zaradi 12-urnega delavnika niso mogli vračati vsak dan domov na kmetije. Ker premoga niso mogli prodati zaradi neurejenih prometnih zvez, se je kmalu razvilo steklarstvo, apnenčarstvo in obrati, kot so svinčarna, cinkarna, koksarna... Zaradi večjega povpraševanja po premogu v sedemdesetih letih se je v Trbovljah združil velik

delniški kapital, ki je nastopal kot Trboveljska premogokopna družba (TPD). TPD je prevzela oziroma odkupila trboveljski, zagorski in hrastniški rudnik ter večino industrijskih obratov v Trbovljah in Zagorju ob Savi. Novi obrati separacije, cementarne, opekarne, termoelektrarne in centralne rudniške delavnice so omogočili hiter gospodarski razvoj Zasavja (Sadar et al., 1998, str. 159).

Zasavje je v zadnjih 150 letih bistveno spremenilo svojo podobo. Železniška proga (zgrajena v letih 1846-1849) je spodbudila rudarjenje v osrednjem delu Zasavja. Dnevni kopi in kamnolomi so ranili površje, spremenili vodno omrežje in rastje, izvotlitev podzemlja je sprožila udore, odlagališča jalovine so skazila krajinsko podobo. Obilje premoga je prineslo še druge industrijske dejavnosti (steklarstvo, cementninarstvo). Vse to je povzročilo zgostitev delavcev in hitro rast industrijskih naselij (Trbovlje, Hrastnik, Zagorje ob Savi). TPD je gradila rudarske kolonije, skupine enakih hiš z objekti skupne uporabe in enostavno notranjo opremo. Zaradi izkoriščanja delavcev je prihajalo do množičnih delavskih nemirov, ki so se kazali v stalnih bojih za izboljšanje delovnih in življenjskih razmer. Po drugi svetovni vojni so se razmere v rudarstvu izboljševale, kar je kasneje pritegnilo v Zasavje veliko novih delavcev, veliko se jih je priselilo iz drugih republik. Na začetku je hitra industrializacija zahtevala povečan izkop premoga, pozneje pa so ga začeli izpodrivati okolju bolj prijazni energetske viri. Po zaprtju večine premogovnikov je pokrajina začela dobivati prijaznejšo podobo, saj so nekatera najbolj prizadeta območja spet prekrili gozdovi (Sadar et al., 1998, str. 33).

1.2. Gospodarski razvoj v preteklosti

Obrt je bila v preteklosti v Zasavju močno povezana z brodarstvom po Savi (na primer vrvarstvo, barvarstvo, tesarstvo, gostinstvo...). V fevdalni dobi so imeli pomembno vlogo mlini, žage, kovaške delavnice, apnenice in gostilne. Na razvoj obrti je močno vplivala gradnja železnice, ki je pospešila nastanek nekaterih novih obrti (sedlarstvo, kolarstvo, tesarstvo...). S pojavom premogovništva in industrializacije je zaradi pomanjkanja tradicije in majhne potrošnje obrt zastala že na samem začetku. Z razvojem mest so se pojavile različne obrti, vendar pa je primanjkovalo predvsem temeljnih proizvodnih in storitvenih obrti. Med obema vojnima se je pojavil sloj trgovcev, krojačev, čevljarjev, kamnosekov, ključavničarjev, mizarjev, pletilj, šivilj, mlinarjev pa tudi taksistov. Po drugi svetovni vojni se je število obrtnih delavnic sicer zmanjšalo, povečalo pa se je število zaposlenih v obrti. Namesto majhnih obratov so nastala velika obrtna podjetja socialističnega sektorja. Največji razmah je zasavska obrt doživela po letu 1990. Nova zakonodaja, gospodarska kriza in agencije za razvoj podjetništva malih in srednjih podjetij so pospešili razvoj ter porast zasebnih obrtnikov. Ti so se usmerili predvsem v mehanska dela, prevoznništvo, gradbeno, trgovsko, gostinsko in storitveno dejavnost (Sadar et al., 1998, str. 98).

Gospodarska panoga, ki je v Zasavju pustila poseben pečat, je premogovništvo. Organizirani začetki premogovništva segajo v leto 1755, ko so začeli odkopavati premog v okolici Zagorja. Večino pomembnih rudnikov so odprli v začetku 19. stoletja. Na začetku je bila proizvodnja

premoga skromna, predvsem zaradi slabe prometne dostopnosti. Razmere so se temeljito spremenile po letu 1849, ko je ob Savi stekla železnica. Ta ni le omogočala prevoza premoga v druge kraje, ampak je bila tudi glavni porabnik premoga. Največji rudniki premoga so bili v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju. Premogovniki so bili najprej v lasti posameznih lastnikov, dokler niso v sedemdesetih letih 19. stoletja vsi prišli v last Trboveljske premogokopne družbe, ki je bila v lasti tujega kapitala, najprej avstrijskega, kasneje francoskega. Družba je kupila tudi več drugih pomembnejših rudnikov po Sloveniji, in si tako ustvarila monopolni položaj. Kljub temu je bil revir, še zlasti Trbovlje, poglavitno središče delovanja TPD.

TPD je bila eden izmed največjih kapitalističnih monopolov, ki so delovali v Sloveniji. Vsi dotedanji lastniki rudnikov so bili le manjši kapitalistični podjetniki, ki jim je primanjkovalo sredstev. Na drugi strani je imela TPD dovolj sredstev, da je zasnovala svoje gospodarjenje na veliko širših zamislih. Nakupila je vse bližnje premogovnike in že na začetku izločila konkurente ter s tem monopolno obvladala trg. Zgradila je nekaj industrijskih obratov, da si je zagotovila potrošnje slabših vrst premoga in oskrbo z energijo in gradbenim materialom (Vrišer, 1963, str. 39)

V prvem desetletju stare Jugoslavije so zasavski premogovniki povsem dominirali v proizvodnji rjavega premoga. V tem času je znašala njihova proizvodnja 72 % vse slovenske in 32 % jugoslovanske produkcije premoga. Po drugi svetovni vojni je prišlo do velikih sprememb na družbenem področju. Z nacionalizacijo rudnikov in tovarn je prišla lastnina v državno last, kasneje pa v družbeno. V prvih letih so bile vse sile usmerjene v obnovo in širitev proizvodnje. Industrializacija je zahtevala ogromne količine premoga, vendar je Zasavje počasi izgubljalo svoj skoraj monopolni položaj predvsem zaradi povečanja starih premogovnikov (Velenje). Delež zasavskega premoga se je hitro manjšal, ob tem se je širila druga proizvodnja; nastale so nove tovarne, stare so povečale proizvodnjo in se širile. Pretežno enostransko industrijo so začeli v petdesetih letih dopolnjevati s tovarnami, v katerih so zaposlovali pretežno ženske. To obdobje je prineslo intenzivno gradnjo, nove šole in zdravstvene objekte.

Leta 1968 so se zasavski rudniki spet združili v Zasavske premogovnike Trbovlje. Premogovništvo je doseglo višek v prvih desetletjih po vojni. Ob koncu šestdesetih let se je izkop premoga začel zmanjševati. Pomen premogovništva se je zmanjšal zlasti v osemdesetih in devetdesetih letih. Vzroki so poleg visokih proizvodnih stroškov ter konkurenčne cene uvoženega premoga tudi ekološke zahteve po čistejši energiji. Zmanjšala se je uporaba rjavega premoga v elektroenergetskem sistemu, v industriji in v široki potrošnji. Vse to je privedlo do postopnega zapiranja premogovnikov rjavega premoga. Zdaj oziroma do leta 2007 je Rudnik Trbovlje-Hrastnik edini še delujoči premogovnik rjavega premoga v Sloveniji.

Skoraj vsa industrijska dejavnost v Zasavju je nastala na podlagi premogovništva. Le malo industrijskih podjetij je nastalo neodvisno od premogovništva, tako da lahko Zasavje

označimo kot zgled industrijskega kompleksa, ki je nastal ob premogu kot energetski in surovinski bazi ter ob premogovništvu kot potrošniku. Povezava s premogovništvom je razen tega povzročila, da se industrijska dejavnost v Zasavju ni razvijala organsko na podlagi rokodelske in obrtniške tradicije, kakor se je ponavadi v naših industrijskih krajih. Medtem ko je imel veliki kapital dosti interesa, da je ustanavljal v Zasavju tovarne, pa je obrtno predelovanje, odvisno od manjših podjetnikov, zaradi pomanjkanja tradicije, pičle potrošnje in zaradi tega, ker zasavska mesta niso imela centralnih funkcij, zastalo že na začetku. Nehomogeni sestav industrijske dejavnosti v Zasavju: po eni strani velike tovarne, po drugi pa nerazvita obrt, se je v marsičem ohranil do sedanjega časa (Vrišer, 1963, str. 97).

Do leta 1873 je bilo v zasavski industriji vodilno Zagorje ob Savi z državno topilnico cinka in svinca, s steklaro, z opekarno in apnenico. Po ustanovitvi TPD so se vse bolj uveljavile Trbovlje, razvijati pa se je začel tudi Hrastnik. Premog je kot kurivo uporabljala večina zasavske industrije, najmočnejši potrošnik pa je bilo steklarstvo, ki se je razvilo v bližini premogovnikov. V Zasavju so nastale štiri steklarne, dve v Zagorju ter po ena v Trbovljah in Hrastniku; le slednja se je ohranila do danes. V Zagorju sta steklarni nadomestili cinkarna in svinčarna. Industrija gradbenega materiala je proizvajala le-tega za potrebe rudnikov, hkrati pa je bila porabnik slabše vrste premoga. Pomembne so bile še opekarna, apnenice, medtem ko je bil največji obrat trboveljska cementarna. Zaradi potreb premogovništva po strojih in opremi sta se razvili tudi strojna in kovinska industrija (Sadar et al., 1998, str. 71).

V preteklosti je v Zasavju prevladoval pretežno gozdnat svet z redko poselitvijo, ljudje so se preživljali s samooskrbnim kmetijstvom. Premogovništvo in izgradnja železnice sta pospešila razvoj tega območja. Specifične naravne razmere in intenziven razvoj industrije v preteklosti sta povzročila veliko obremenitev okolja, opuščanje kmetovanja in odseljevanje prebivalstva. Posledica tega je bilo staranje prebivalstva na podeželju, opuščanje obdelave kmetijskih zemljišč in njihovo zaraščanje. Vse to se kaže še danes, saj je v Zasavju le 14% gospodinjstev s kmečkim gospodarstvom, kar je najmanj v državi.

1.3. Sedanji gospodarski položaj

Zasavje je dolgo časa slovelo kot eno najbolj razvitih industrijsko-rudarskih območij v Jugoslaviji. Danes je za zasavsko regijo značilna stara industrijska sestava, nizek delež kmečkega prebivalstva, visoka brezposelnost in pokrajinsko degradacijski procesi. Takšna je podoba gosto poseljenega in urbaniziranega območja v savski dolini in spodnjih delih stranskih dolin. Obsežnejše višje ležeče območje tvori redko poseljeno, gospodarsko šibkejše in večinoma neonesnaženo podeželje. Celoten regionalni razvoj je zaznamovala raba osnovnega naravnega vira (premoga) v regiji ter razvoj industrije. V zadnjem desetletju je vse bolj opazno gospodarsko zaostajanje regije, ki se nahaja v precej bolj neugodnem strukturnem položaju kot druge klasične industrijske regije v Sloveniji.

Zaradi nerentabilnosti proizvodnje premoga in nadomeščanja le-tega z ekološko ustrežnejšimi energenti je rudnik premoga Zagorje že zaprt medtem, ko je RTH v procesu zapiranja. Prebivalstvo se težko zaposluje v drugih dejavnostih: za kmetijstvo so v regiji slabe naravne danosti, storitvene dejavnosti so slabo razvite.

Po prehodu v tržno gospodarstvo, spremembi družbeno političnega sistema ter ločitvi od nekdanje Jugoslavije se je začel gospodarski voz Zasavja pomikati z veliko hitrostjo navzdol. Dejavnosti, ki so še pred dobrimi desetimi leti bile jedro zasavskega gospodarstva, se danes ukinjajo, oziroma so že ukinjene. Tradicionalna industrijska zaposlenost se je zmanjšala, medtem ko druge dejavnosti niso bile zmožne nadomestiti izgubljenih delovnih mest. Upad elektro, strojne in rudarske dejavnosti so med največjimi vzroki za situacijo, v kateri se Zasavje nahaja danes. Velika podjetja, kot so Strojna tovarna Trbovlje, Iskra, Peko, Ipoz, so pred osamosvojitvijo poleg rudnika in termoelektrarne dajala večino delovnih mest, sedaj pa jih ni več. Maloštevilna, vendar velika industrijska podjetja so se težko prilagajala novim razmeram, ki so nastale ob prehodu v tržni sistem. Ob tehnološko zastareli opremi so se težje preusmerjala na nove, zahtevnejše trge in niso znala nadomestiti izgube velikega jugoslovanskega trga. Poleg tega obstoječa delovna sila ni ustrezala potrebam novo nastajajočih dejavnosti in poklicev. Začeli so se stečajji, likvidnostne težave, izguba delovnih mest. Kapljo čez rob je pomenil referendum o (ne)vlaganjih v Termoelektrarno 3 in potegnil za sabo zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik. To je bil velik udarec za Zasavje.

In kako je danes? Rudarstvo in energetika sicer še vedno dajeta kruh številnim zasavskim družinam, vendar jih je vse manj. Ustanavljanje malih zasebnih podjetji je tudi v Zasavju v porasti, vendar njihov delež v regiji še vedno ne dosega državnega povprečja. Ob boku malim stojijo velika in srednja podjetja, ki so se znala izvleči iz prvih težav tudi s pomočjo tujega kapitala. Kmetijstvo ima zaradi neugodnih geografskih razmer in že v preteklosti dominantne vloge industrije manj pomembno vlogo.

V Zasavju je leta 2002 poslovalo 480 gospodarskih družb, ki so oddale zaključne račune, skupaj pa so zaposlovale povprečno 9648 delavcev. Število gospodarskih družb se je glede na leto poprej povečalo za 4,1 %, število zaposlenih v njih se je povečalo za 2,4 %. Število zaposlenih na podjetje je nadpovprečno visoko (20 zaposlenih na podjetje), kar kaže na to, da je večina zaposlenih v velikih podjetjih. To je povezano s samo strukturo gospodarstva. Velika podjetja prevladujejo v rudarstvu, energetiki, tekstilni, usnjarski, kemični, pohištveni industriji in proizvodnji nekovinskih izdelkov. Med družbami je nekaj tudi zelo uspešnih celo v svetovnem merilu. Največji izvozniki v regiji so: ETI, Steklarna Hrastnik, TKI Hrastnik, SVEA, Deloza, RGD, Rudis.

Družbe v zasavski regiji so s svojimi rezultati prispevale manjše deleže k rezultatom vseh družb v Sloveniji (Priloga, Tabela 1). Čisti dobiček zasavskih družb se je leta 2002 glede na leto 2001 povečal za 18,4 %, kar je za 15,8 odstotnih točk manj kot čisti dobiček vseh družb. Čista izguba se je zmanjšala za 82,6 %, kar je za 21,1 odstotno točko več kot pri vseh družbah. Kot je razvidno iz Tabele 2, je leta 2002 čisti dobiček znašal 4344 milijonov SIT,

kar je 18,4 % več kot leta 2001. Čisti dobiček je ugotovilo 63,8 % vseh zasavskih družb, več kot polovico čistega dobička so ustvarile družbe s področja predelovalnih dejavnosti. Čista izguba je znašala 3916 milijonov SIT, kar je 82,6 % manj kot leta 2001, predvsem zaradi ocenitve realne vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev dveh družb dejavnosti elektrogospodarstva in premogovništva v letu 2001 (Termoelektrarna Trbovlje in RTH). Več kot polovico čiste izgube so ugotovile družbe s področja predelovalne dejavnosti. Zasavske družbe so leta 2002 ugotovile neto čisti dobiček v višini 428 milijonov SIT.

Tabela 2: Rezultati zasavskih družb v letu 2002

	v tisočih SIT
Sredstva	163.503.606
Skupni prihodki	137.525.188
Prihodki iz poslovanja	133.806.162
Čisti prihodki od prodaje na tujem	34.534.508
Neto dodana vrednost	47.211.571
Dodana vrednost na zaposlenega	4.893
Čisti dobiček	4.343.873
Čista izguba	3.916.220

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb zasavske regije v letu 2002, 2003, str. 4.

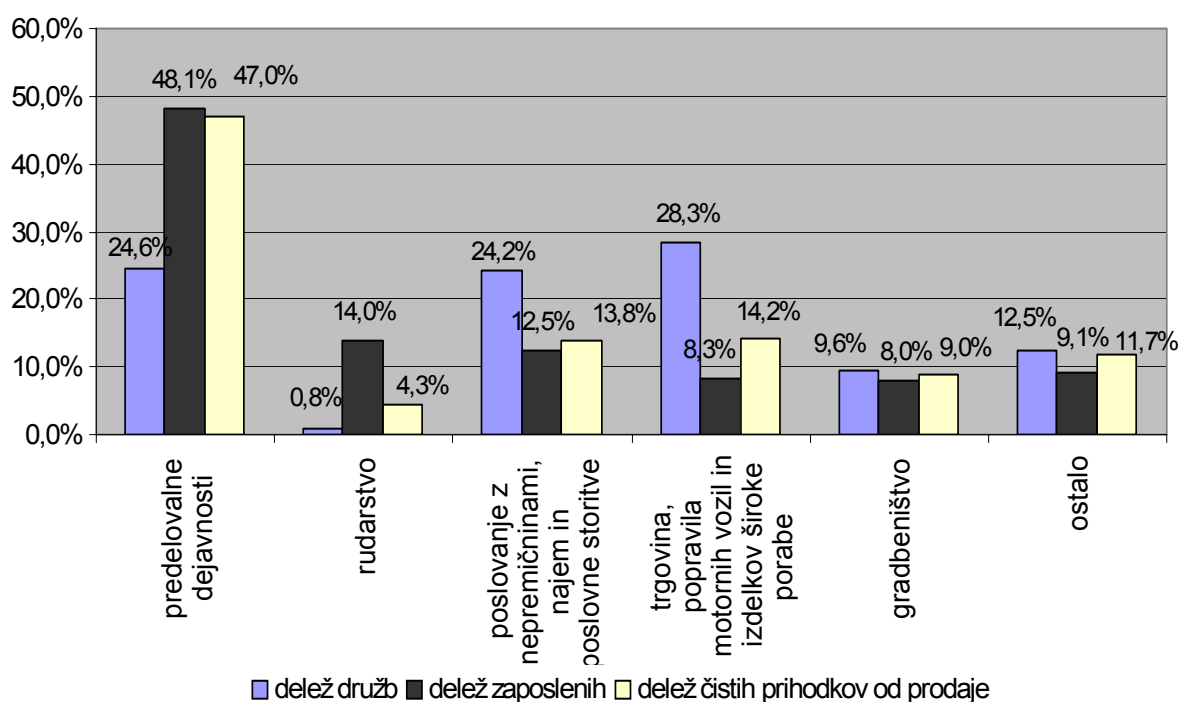
Konec leta 2002 so družbe v zasavski regiji imele za 4,0 % več premoženja kot konec leta 2001, vendar se je le-to realno zmanjšalo (ob upoštevanju opravljenega obveznega prevrednotenja sredstev in dolgov in glede na 7,2 % inflacijo). Stalna sredstva so se povečevala hitreje (rast 4,8 %) kot gibljiva sredstva (rast 2,9 %), zmanjšala se je realna vrednost kapitala, poleg tega so imele družbe za 5 % več finančnih in poslovnih obveznosti kot konec leta 2001.

V industriji je zaposlenih skoraj 80 % vseh zaposlenih, medtem ko je ta delež v slovenskem povprečju nižji za dobrih 20 odstotnih točk, v razvitih evropskih državah pa za skoraj 50 odstotnih točk. Po drugi strani največ gospodarskih družb v Zasavju deluje na področju storitev, približno tretjina gospodarskih družb je registriranih na področju industrije, medtem ko je delež kmetijstva v regiji skorajda zanemarljiv. V industriji izstopata Rudnik Trbovlje Hrastnik (RTH) ter Termoelektrarna Trbovlje (TET). Glede na slovensko raven je pomembna tudi proizvodnja cementa, apna in betonskih izdelkov (Cementarna Trbovlje, Siporex Ytong, IGM), kemična in steklarska industrija (TKI, Steklarna Hrastnik), lesna industrija (SVEA) ter elektroindustrija (ETI).

V Zasavju se povečuje delež zaposlenih v storitveni dejavnosti, medtem ko se zmanjšuje delež zaposlenih v industrijski dejavnosti. Ne glede na povečanje deleža zaposlenih v storitveni dejavnosti je ta še vedno znatno pod slovenskim povprečjem. Ne smemo pozabiti, da lahko vzrok za nizek delež v storitvenih dejavnostih iščemo tudi v tem, da so (nekateri še

vedno) velike industrijske družbe v Zasavju opravljale v okviru svoje dejavnosti tudi storitvene dejavnosti. Delež zaposlenih v kmetijstvu je skoraj zanemarljiv. V regiji delež zaposlenih v industriji počasi pada zlasti na račun stečajev velikih industrijskih družb in zmanjševanjem zaposlovanja v velikih industrijskih sistemih, vendar je še vedno precej nad državnim povprečjem.

Slika 1: Deleži števila gospodarskih družb, števila zaposlenih in čistih prihodkov od prodaje glede na dejavnost gospodarskih družb leta 2002 v zasavski regiji

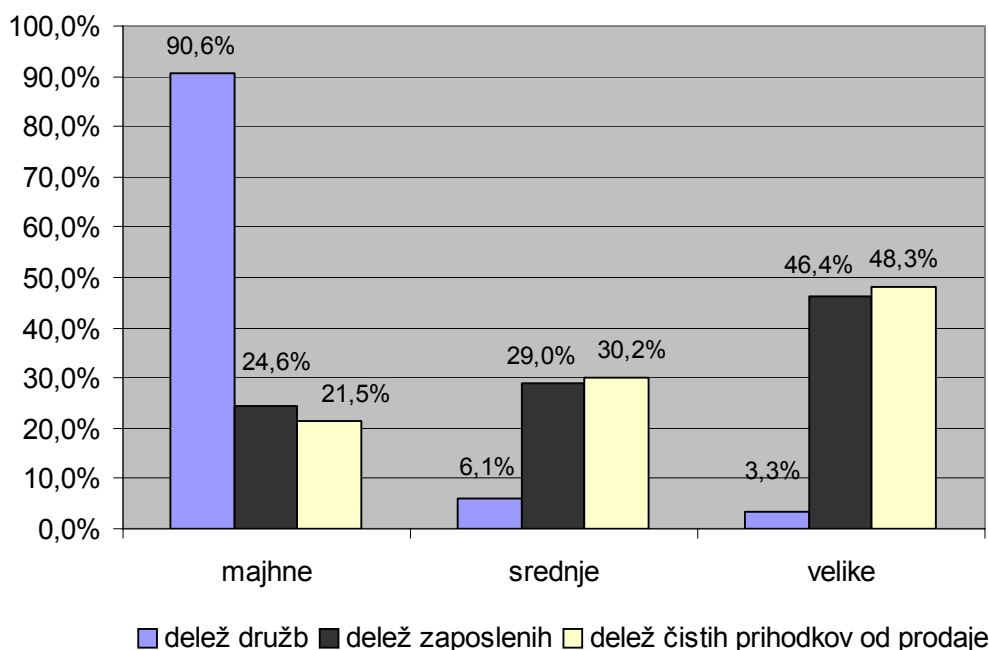

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb zasavske regije v letu 2002, 2003, str. 5.

Po številu zaposlenih in po doseženih čistih prihodkih od prodaje je največje področje *predelovalnih dejavnosti*, ki je leta 2002 zaposlovalo skoraj polovico vseh delavcev, ki so s prodajo ustvarili 47 % vseh čistih prihodkov od prodaje v Zasavju. Po številu zaposlenih je bilo na drugem mestu rudarstvo, kjer 4 družbe zaposlujejo 1353 delavcev. Največ gospodarskih družb je bilo na področju *trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe*, kar 136.

V regiji je leta 2002 delovalo manjše število (16) velikih podjetij, ki pa so zaposlovala skoraj polovico vseh zaposlenih. Ta delež se iz leta v leto zmanjšuje. Na drugi strani so številčno prevladujoča mala podjetja (435 od 480) zaposlovala četrtno vseh zaposlenih. Kljub majhnemu številu velikih podjetij le-ta še vedno v največji meri krojijo skupne rezultate poslovanja v regiji, saj so ustvarila skoraj polovico vseh čistih prihodkov od prodaje in imela konec leta 2002 54,1 % sredstev vseh družb v Zasavju.

Slika 2: Deleži števila gospodarskih družb, števila zaposlenih in čistih prihodkov od prodaje glede na velikost gospodarskih družb leta 2002 v zasavski regiji

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb zasavske regije v letu 2002, 2003, str. 5.

V zasavski regiji v letu 2002 ni bilo samostojnih podjetnikov posameznikov, ki bi po velikosti sodili med srednje in velike podjetnike. Samostojni podjetniki, ki jih je bilo 869, so zaposlovali 1015 delavcev in ustvarili za 12702 milijonov tolarjev prihodkov ter imeli 845 milijonov tolarjev čistega dobička. Glede na število zaposlenih pri podjetnikih je največje področje trgovina, popravilo motornih vozil in izdelkov široke porabe. Največ samostojnih podjetnikov, kar 78,2 %, je imelo največ enega zaposlenega, 20,6 % jih je imelo zaposlenih od 2 do 9, medtem ko je imelo 1,2 % samostojnih podjetnikov zaposlenih od 10 do 49.

1.4. Stanje v posameznih upravnih enotah

➤ Hrastnik

Hrastnik je poldrugo stoletje zaznamoval predvsem premog. Obe največji tovarni (TKI in Steklarna) sta se razvili prav zaradi najdb bogatih nahajališč premoga. Poleg rudarstva se je dolga leta razvijala predvsem steklarska tradicija. Izdelki Steklarne Hrastnik še vedno slovijo po svoji kakovosti tako doma kot po svetu. Skoraj vsako leto nastane iz Steklarne kakšno novo, hčerinsko podjetje. Čeprav v svetovnem merilu družba ne spada med največje steklarne, se uspešno upira pritiskom konkurence. Podobno velja tudi za Tovarno kemičnih izdelkov Hrastnik (TKI Hrastnik).

V Hrastniku je leta 2002 delovalo 91 gospodarskih družb, od katerih jih je precej trgovskih in gostinskih. Gospodarske družbe so zaposlovale približno 1650 ljudi (17,1 % vseh v regiji), ustvarile za 23,4 milijarde tolarjev prihodkov ter imele za 494 milijonov čistega dobička.

Poleg tega je lansko leto v Hrastniku delovalo 149 samostojnih podjetnikov, ki so zaposlovali 173 ljudi in ustvarili za 1467 milijonov tolarjev prihodkov ter imeli 887 milijonov tolarjev čistega dobička.

Čeprav rudnik, steklarna in kemična tovarna še vedno ostajajo gospodarska hrbtenica občine, lahko ugotovimo, da se vse bolj krepi tudi malo zasebno podjetništvo. V občini skušajo z razvojem komunalnih in infrastrukturnih območij čim hitreje stopiti v korak z razvitim svetom. Tako ob potoku Boben raste obrtno-industrijska cona, ki ima zaenkrat še bolj videz trgovskega centra, saj je svojo trgovino med prvimi postavila družba Spar. Prav trgovinska dejavnost je v Hrastniku najbolj razvita. Tekstilna industrija, ki je včasih pomenila pomembno dejavnost regije, deli podobno usodo kot drugje, kar pomeni, da je v zatonu. Nekoč razmeroma velik obrat Lisce danes sameva. Turizem v Hrastniku je še v povojih, vendar okoliški hribi že privabljajo prve navdušence.

➤ **Trbovlje**

Desetletja so bile eno najmočnejših rudarskih in industrijskih središč Slovenije, hkrati pa tudi kulturno, upravno in politično središče Zasavja. V Trbovljah je bilo leta 2002 223 gospodarskih družb, ki so ustvarile skoraj 65 milijard tolarjev prihodkov. Vendar so številne družbe v slabem stanju in vplivajo na gospodarske kazalce, ki pravijo, da je 4886 zaposlenih, oziroma polovica vseh zaposlenih v regiji leta 2002 pridelalo 809 milijonov tolarjev čiste izgube. Poleg tega je delovalo 310 samostojnih podjetnikov, ki so zaposlovali 390 delavcev. Samostojni podjetniki so ustvarili za 5070 milijonov tolarjev prihodkov ter imeli 293 milijonov tolarjev čistega dobička.

V Trbovljah je tranzicijo uspelo solidno preživeti le nekaj manjših podjetij, med večjimi je to uspelo le Rudisu in Cementarni. V TET, kjer proizvedejo 6 % slovenske električne energije, se zadnja leta pospešeno pripravljajo na nove tržne razmere. Družba, ki je v lasti države, ima precejšnje ambicije ostati na trgu, tudi po tem, ko bo trgovanje z elektriko sproščeno. Poleg velike naložbe v čistilno napravo iščejo nadomestek za zasavski premog. Možnosti vidijo v hkratni proizvodnji električne energije in sežiganju nenevarnih komunalnih odpadkov. Cementarna Trbovlje je nedavno prešla v roke velike mednarodne korporacije Lafarge (največji gigant cementne industrije iz Francije). Številna vlaganja v posodobitve proizvodnje dajejo družbi trdne temelje, da še naprej obvladuje dobršen del slovenskega trga s cementom. Poleg rudnika sta elektrarna in cementarna največji gospodarski družbi v Trbovljah, med večjimi uspešnejšimi pa je tudi Rudis, ki je prešel v last ajdovskega Primorja. Vse več je manjših in srednje velikih uspešnih podjetij, kot so Avtohiša Malgaj, Iskra Semikron in nekatere rudniške hčerinske družbe, ki so našle svojo tržno nišo tudi zunaj zavetja rudnika in imajo lepe možnosti preživetja tudi po času, ko bo rudnik dokončno zaprt (npr. RGD). Seveda se stečajni velikih, nekdanjih uspešnih podjetij še vedno nadaljujejo (Mehanika Trbovlje, Strojegradnja, obrat Peka...). Kot za vse Zasavje velja tudi za Trbovlje, da so turistične možnosti še popolnoma neizkoriščene.

➤ **Zagorje ob Savi**

Od vseh zasavskih upravnih enot se je v zadnjem desetletju še najbolj razvijala zagorska. Za Zagorje se je po letu 1995 (sprejet zakon o zapiranju rudnikov Zagorje, Senovo in Kanižarica) začelo novo, dinamično obdobje, ki ga je zaznamovalo zapiranje Rudnika Zagorje. Za zagorsko občino je bilo zapiranje rudnika in odpuščanje 700 rudarjev izziv za nov razvojni cikel, ki bo prinesel novo gospodarsko strukturo kraja. Sedaj lahko rečemo, da poteka program zapiranja rudnika zadovoljivo. Rudniške jame so večinoma že zaprte, dobro se uresničuje kadrovske socialni program, zaostajanje je le pri sanaciji prizadetih površin. Vodstvo občine je uspelo v tem času zmanjšati število brezposelnih za skoraj 400, v naslednjih treh letih pa računajo, da bodo na račun novih obrtno-industrijskih con (v Kisovcu, Toplicah) zagotovili še dodatnih 300 novih delovnih mest.

V Zagorju je bilo leta 2002 166 gospodarskih družb, ki so zaposlovale 3112 delavcev (32,3 %) in ustvarile za 49 milijard tolarjev prihodkov ter imele 743 milijonov tolarjev čistega dobička. Največja je Eti Elektroelement, ki zaposluje že 1200 ljudi, in se vse bolj širi tudi v tujino. Skupaj s hčerinskimi družbami je ena najuspešnejših svetovnih proizvajalcev elektroinstalacijskih materialov. SVEA lesna industrija Zagorje si je v svetovnem merilu ustvarila dobro ime s kakovostnimi kuhinjskimi programi, katerim se v zadnjem času pridružuje izdelava polizdelkov in predvsem inženiring. Družba opremlja hotele, stanovanjska poslopja in poslovne prostore po vsej Evropi in drugod. Svež oziroma tuj kapital predstavlja družba Bartec Varnost (izdelava eksplozijsko varnih naprav). Poleg velikih uspešnih podjetij je v Zagorju nekaj zelo uspešnih srednje velikih podjetij. Industrija gradbenega materiala Zagorje se po letih sanacije in pod okriljem Salonita Anhovo preraje ter že dosega čisti dobiček. Tudi Deloza, ki se ukvarja z izdelavo zaščitnih delovnih oblek, kaže znake oživljanja. Na področju sodobne tehnologije sta v vrhu družbi Ultra in Oria Computers. Med uspešnimi podjetji sta tudi Pak 4 in EVJ Elektroprom, ne velja pozabiti Medijskih toplic, ki so v zadnjih letih postale sodoben turistični center.

V občini je leta 2002 delovalo 410 samostojnih podjetnikov, ki so zaposlovali 452 ljudi. Ustvarili so za 6165 milijonov tolarjev prihodkov ter imeli 442 milijonov čistega dobička.

1.5. Človeški viri

V zasavski regiji je leta 2002 ob popisu živel 45436 prebivalcev, kar je 2,3 % celotnega prebivalstva Slovenije, in sicer 48,4 % moških in 51,6 % žensk. Po hitri rasti se je v zadnjem obdobju začelo nazadovanje števila prebivalcev, katerega nadaljevanje je mogoče pričakovati tudi v prihodnosti. Demografska slika v vseh občinah kaže znake pospešenega staranja prebivalstva. Povprečna starost prebivalcev leta 2002 je bila 40,3 leta, kar je nad slovenskim povprečjem. Največji delež prebivalcev je bil v starostni skupini od 40 do 49 leta (16,97 %), medtem ko je bila tretjina prebivalcev starejših od 50 let. Delež mladih do 19 leta je bil 21,10 %. Delež prebivalstva do 14 let se zmanjšuje, na drugi strani se povečuje delež prebivalstva starejšega od 64 let, in to bistveno hitreje kot v slovenskem povprečju. Posledično je s tem povezano zmanjšanje aktivnosti prebivalstva. Leta 2002 je bilo v Zasavju 21193 aktivnih

prebivalcev, od tega je bilo 83,9 % delovno aktivnih. Da je število prebivalcev naraščalo (do 80-ih let), ni vplival samo naravni prirast, ampak predvsem številne priselitve tujcev. Šlo je zlasti za državljane bivših jugoslovanskih republik, ki so se priseljevali zaradi gospodarskih razlogov. Po osamosvojitvi je priseljevanje zaradi političnih in gospodarskih sprememb seveda upadlo. Glede na popis 2002 več kot tretjina vseh priseljencev živi v Zasavju (Sloveniji) od 15 do 24 let. Največ delovnih migrantov je bilo kvalificiranih delavcev ali s srednješolsko izobrazbo.

Izobrazbena struktura v regiji je precej slaba, saj ima več kot tretjina prebivalcev starejših od 15 let dokončano osnovno šolo ali manj, medtem ko ima visoko ali višjo šolo dokončanih manj kot 10 odstotkov. To je seveda odraz tega, da je v Zasavju skoraj 80 odstotkov vseh zaposlenih zaposlenih v industriji, predvsem v rudarstvu in v z rudarstvom povezanih panogah, kjer je večinoma zahtevana nižja izobrazba. Kot vidimo v Tabeli 3, imajo najboljšo izobrazbeno strukturo izmed zasavskih upravnih enot Trbovlje, najslabšo pa Hrastnik.

Tabela 3: Prebivalstvo, staro 15 let ali več po izobrazbi v Zasavju (v %) glede na popis 2002

	Brez izobrazbe	Nepopolna osnovna	Osnovna	Srednja		Višja	Visoka	
				Nižja in srednja poklicna	Strokovna in splošna		Dodiplomska	Podiplomska
Hrastnik	0,7%	9,3%	31,3%	28,7%	22,5%	3,8%	3,5%	0,2%
Trbovlje	0,5%	5,1%	26,5%	31,1%	26,1%	4,9%	5,3%	0,5%
Zagorje	0,5%	7,5%	28,7%	30,0%	24,1%	4,3%	4,5%	0,4%
Zasavje	0,5%	6,9%	28,4%	30,2%	24,6%	4,4%	4,6%	0,4%

Vir: Statistične informacije - Prebivalstvo, 2003, str. 31, 32.

Motivi za dnevne delovne migracije so predvsem višja plača ter možnost napredovanja in izpopolnjevanja. V regiji je bilo leta 2002 9900 dnevnih delovnih migrantov, od tega se jih je nekaj več kot 20 % vozilo v Ljubljano. Prav tako je bilo v Zasavju 4917 učencev, dijakov in študentov, ki so hodili v šolo v drug kraj, od tega slaba tretjina v Ljubljano. Povečanje števila študentov je značilno tudi za Zasavje. Regija ima v starostni skupini od 20 do 24 let nadpovprečno število študentov, kar je zelo pomembno saj je izobražena delovna sila zagotovilo za hitrejši družbeni napredek. V Zasavju obstaja Revirska ljudska univerza, ki izvaja programe rednega izobraževanja in številne tečaje, vendar večina študentov študira v drugih krajih, predvsem v Ljubljani in Mariboru. Srednje šole delujejo v Trbovljah in Zagorju, kamor hodi v šolo večina dijakov, vendar je tudi dosti dijakov, ki se vozijo v druge regije (Ljubljana, Celje).

Dober pokazatelj življenjske ravni prebivalcev določene regije so povprečne plače, saj so v večini primerov edini vir dohodka prebivalstva. Kot je razvidno v Tabeli 4, so bile plače konec leta 2002 v zasavski regiji pod slovenskim povprečjem. Med občinami je izjema le Trbovlje, kjer so plače nad slovenskim povprečjem, kar je na prvi pogled določen paradoks. To si lahko delno razlagamo z velikim vplivom Rudnika Trbovlje-Hrastnik, kjer so plače

dokaj visoke. Da pa so zasavske plače pod slovenskim povprečjem, je posledica slabega stanja v gospodarstvu in nizke kvalifikacijske strukture zaposlenih v Zasavju.

Tabela 4: Povprečne neto in bruto plače v Zasavju v primerjavi s slovenskim povprečjem konec leta 2002

Občina	Neto (SIT)	Bruto (SIT)	Indeks*
Hrastnik	141.642	219.271	86,5
Trbovlje	165.200	261.515	100,8
Zagorje	138.750	217.211	84,7
Zasavje	151.104	237.262	92,2
Slovenija	163.849	262.136	100,0

* Indeks kaže razmerje med neto plačami občin in slovenskim povprečjem

Vir: Banka statističnih podatkov, 2003.

2. BREZPOSELNOST V ZASAVJU

2.1. Opredelitev pomembnih kategorij

Med zaposlitveni potencial spadajo moški, stari med 15 in 64 let, ter ženske, stare med 15 in 59 let. Delovno sposobno prebivalstvo ni v celoti aktivno, saj se mnogi v tem obdobju šolajo (dijaki, študenti), določen del je upokojen (starostno, invalidsko, predčasno). Aktivno prebivalstvo je družbena delovna sila. Je prebivalstvo, ki opravlja poklic, da bi si pridobilo sredstva za življenje. Sestavljajo ga delovno aktivno prebivalstvo in brezposelno prebivalstvo.

Aktivno prebivalstvo lahko opazujemo ne samo po njegovem formalnem statusu (registri), ampak tudi glede na njihovo ekonomsko aktivnost. Zato se v večini razvitih držav, in od leta 1993 tudi v Sloveniji, izvaja anketa o delovni sili in se za merjenje brezposelnosti uporabljata dve različni stopnji (metodi merjenja) brezposelnosti:

- stopnja registrirane brezposelnosti;
- stopnja anketne brezposelnosti.

Kazalca se razlikujeta v opredelitvi brezposelnosti in v uporabljenih virih podatkov, zato dajeta različne rezultate. Njun izračun opravičujejo razlike v njuni analitični vrednosti in uporabnosti.

Po zakonsko podprti opredelitvi Zavoda za zaposlovanje so brezposelne osebe (Bregar, Ograjenšek, Bavdaž, 1999, str. 121):

- registrirane kot brezposelne osebe na Zavodu za zaposlovanje;
- nimajo zaposlitve in niso zaposlene;
- niso lastniki ali solastniki podjetja, v katerem bi v zadnjem letu ustvarjali dohodek za preživljanje in ne opravljajo nobene samostojne dejavnosti;
- niso lastniki, zakupniki ali uporabniki drugih nepremičnin, s katerimi se lahko preživljajo;

- nimajo nobenih drugih virov rednih dohodkov za preživljanje.

Po metodi anketnega merjenja brezposelnosti so brezposelne osebe tiste, ki (Bregar, Ograjenšek, Bavdaž, 1999, str. 120):

- v zadnjem tednu pred anketiranjem niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo);
- aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se oglasile na Zavodu za zaposlovanje);
- so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo;
- so že našle delo, vendar ga še ne opravljajo – opravljati ga bodo začele po anketiranju.

Nacionalne registre o brezposelnosti vodijo vse države. Tukaj gre predvsem za podatke o brezposelnih, ki se zbirajo na uradih za zaposlovanje ali v sorodnih državnih ustanovah sproti v administrativnih postopkih in ob njih. Glavne prednosti metode registrirane brezposelnosti so ažurnost podatkov (mesečni), razpoložljivost podatkov celo na ravni občin in relativno nizki stroški. Pomanjkljivosti se kažejo predvsem v občutljivosti na spremembe v zakonodaji, mednarodni neprimerljivosti in v dejstvu, da kažejo podatki formalno in ne dejansko stanje na trgu delovne sile.

V nasprotju z administrativnimi registri dobimo z anketnim zajemom podatkov sliko dejanske aktivnosti v populaciji v določenem referenčnem obdobju. Na podlagi anketnih podatkov lahko ocenimo, koliko ljudi je bilo dejansko delovno aktivnih ne glede na njihove formalne statuse, in koliko ljudi je bilo dejansko brezposelnih, ne glede na to, ali so bili registrirani kot brezposelni ali ne. Kriteriji ILO, po katerih neko osebo štejemo za brezposelno oziroma delovno aktivno, so neodvisni od administrativne in zakonodajne ureditve v posamezni državi. Vse to pomeni oziroma je razlog, da so tako izračunani kazalci mednarodno primerljivi. Osnovne prednosti metode anketne brezposelnosti so mednarodna primerljivost, možnost pridobitve skoraj celovite slike stanja na trgu delovne sile in široke analitične možnosti. Med slabosti lahko štejemo relativno visoke stroške, manjšo ažurnost (četrletni) in razpoložljivost podatkov le na ravni celotne države.

Obrazec za izračun brezposelnosti je naslednji:

$$\text{Stopnja brezposelnosti} = \text{brezposelne osebe} / \text{aktivno prebivalstvo} * 100$$

Delitev po registrskih virih se bolj ali manj razlikuje od dejanskega stanja, saj so med upokojenci, študenti, brezposelnimi tudi ljudje, ki so dejansko delovno aktivni. Zato se podatki po anketi o delovni sili nekoliko razlikujejo po sami členitvi in tudi obsegu.

V gospodarstvu se pojavljajo tri osnovne vrste nezaposlenosti (Hrovatin, 2000, str. 212):

- frikcijska (zaradi stalne menjave zaposlitve prebivalstva, ki je normalno zaposleno),
- strukturna (zaradi neenakosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili),
- ciklična (zaradi gospodarskih ciklov).

Oseba postane brezposelna zaradi različnih razlogov (Belčič, 2002, str. 215):

- ko zaključi (ali prekine) z izobraževanjem, izgubi status učenca, dijaka, študenta in začne iskati zaposlitev-iskalec prve zaposlitve;
- oseba je že bila zaposlena in je izgubila delo iz različnih razlogov:
  - zaposlena je bila za določen čas, ki se je iztekel;
  - zaradi razmer jo je delodajalec določil kot presežnega delavca in jo po odpovednem roku odpustil;
  - delodajalec je prenehal z delovanjem, ker je šla firma v likvidacijo ali v stečaj oziroma v prisilno poravnavo ali je delodajalec umrl (če gre za fizično osebo);
  - delovno razmerje je prenehala po lastni volji, ker ji delovno mesto ni ustrezalo in podobno;
  - delovno razmerje ji je prenehalo po lastni krivdi...

2.2. Trg delovne sile in brezposelnost v Sloveniji

Brezposelnost je glavni produkt delovanja trga delovne sile, saj jo le-ta nenehno generira. Presežki delovne sile, ki nastajajo na trgu, so rezultat prevelike ponudbe, premajhnega povpraševanja ali neustreznega delovanja trga. Brezposelnosti se ne moremo izogniti, vprašanje je le, kje je tolerančni prag sprejemljivosti tega pojava v posamezni družbi. Število nezaposlenih se povsod povečuje. Vzrok za to niso le ekonomske recesije, ampak predvsem uvajanja novih tehnologij, ki izločajo s trga slabo izobražene delavce, ki imajo izredno majhne možnosti za ponovno zaposlitev (Gorišek, 1991, str. 39).

V času socializma je bila polna zaposlitev logična posledica ustavno zagotovljene pravice do dela na proizvodnih sredstvih v družbeni lasti. Vzdrževala se je z intenzivnim državnim vlaganjem v delovno intenzivne dejavnosti in z nizkimi realnimi plačami. Zaradi tega je prišlo do množičnega zaposlovanja novih delavcev, predvsem večje udeležbe žensk na trgu delovne sile in prehoda presežne delovne sile iz kmetijstva. Posledica je bila prikrita brezposelnost. Po nekaterih ocenah strokovnjakov je bilo v bivši Jugoslaviji približno 20 % preveč zaposlenih. Država je bila dolžna ustvarjati pogoje za polno zaposlenost prebivalstva, poleg tega je navidezno svobodno delovno razmerje omejevalo odpuščanje delavcev na primere grobega kršenja delovnih obveznosti in propada podjetij. Tako so bili v Sloveniji (tudi v Zasavju) glavni vir brezposelnega delovnega potenciala mladi, ki so prihajali iz izobraževanja, in imigranti iz drugih delov Jugoslavije (Ivančič, 1999, str. 75).

Polna zaposlenost ni bila samo jugoslovanski »fenomen«, ampak je bila značilna skoraj za vse evropske države v 50-ih in 60-ih, ko je bila nezaposlenost v Evropi pod 3 %. Vse to se je spremenilo v 70-ih in kasneje, ko je nezaposlenost presegla 3 % v skoraj vseh evropskih državah, največkrat celo precej nad to mejo.

Po prehodu v tržno gospodarstvo in spremembi družbeno-političnega sistema v Sloveniji (bivši Jugoslaviji) so bile ukinjene tudi institucije trga dela, ki so bile značilne za socialistični sistem, kar je ogrozilo varnost delovnih mest. To je pomenilo, da so delodajalci dobili pravico

do odpuščanja presežne delovne sile. Tako je trg delovne sile v pravem pomenu besede začel delovati šele po letu 1989, ko je prišlo do prvih večjih stečajev in ko so si v podjetjih upali javno spregovoriti o tehnoloških presežkih delavcev.

Po letu 1989 so se razmere na slovenskem trgu delovne sile zelo spremenile. Transformacijska depresija je povzročila številne spremembe, med katerimi je najopaznejše izrazito povečanje števila brezposelnih in stopnje brezposelnosti, zmanjšanje delovno aktivne populacije, sprememba poklicne in sektorske strukture... Dejstvo, da delovnih mest ni bilo na voljo, je vplivalo na množičen prehod delovne sile, predvsem brezposelnih, v neaktivnost. Po registrskih virih se je v obdobju od 1988 do 1998 delovno aktivna populacija zmanjšala za več kot dvesto tisoč. Po drugi strani je potekalo prestrukturiranje delovno aktivnih iz kmetijstva in industrije v storitvene dejavnosti. Leta 1993 je delež delovno aktivnih v storitveni dejavnosti prvič presegel delež delovno aktivnih v industriji. Šest let kasneje je delež delovno aktivnih v storitveni dejavnosti prvič presegel mejo 50 %, kar je pomenilo, da se je Slovenija šele ob koncu stoletja pridružila državam, ki so tudi že pred več kot pol stoletja presegle to mejo oziroma prešle v postindustrijsko družbo, to je družbo, v kateri večina delovno aktivnih ne dela več v industriji ali kmetijstvu (Ignjatovič, 2002, str. 15).

Naraščanje brezposelnosti ni bilo enakomerno porazdeljeno med slovensko populacijo, temveč so bile nekatere socialne in demografske skupine bolj prizadete od drugih. V obdobju od 1988 do 2000 se je s pomočjo nekaterih ukrepov aktivne politike zaposlovanja občutno zmanjšal delež mladih (manj kot 26 let) med registrirano brezposelnimi (z 51,9 % leta 1988 na 23,4 % leta 2000). Po drugi strani pa se je v istem obdobju skoraj podvojil delež dolgotrajno brezposelnih (z 36,9 % na 61,4 %) ter skoraj potrojil delež starejših od 40 let med registrirano brezposelnimi (z 14,5 % na 50,7 %). Kljub relativnemu zmanjšanju deleža registrirane brezposelnosti med mladimi, pa njihova mednarodna primerjava kaže, da gre še vedno za relativno visoko stopnjo mladinske brezposelnosti (Ignjatovič, 2002, str. 20).

Slovenija trenutno skuša vzdrževati neko ravnotežje med določeno socialno varnostjo in ekonomsko učinkovitostjo, kar se kaže v postopnem zmanjševanju registrirane brezposelnosti in naraščanju števila delovnih mest. Vendar ostajajo nekatera strukturna neravnovesja, ki povečujejo potrebo po ukrepih aktivne politike zaposlovanja. Ukrepi so potrebni predvsem za starejšo delovno silo, za mlade, za dolgotrajno brezposelne in brezposelne brez izobrazbe.

2.3. Brezposelnost v Zasavju

V zasavski regiji je bila do druge polovice osemdesetih let brezposelnost skoraj zanemarljiva. Po osamosvojitvi in gospodarskih spremembah, ki so sledile, je začelo število brezposelnih strmo naraščati (Priloga, Tabela 3). Vrh je doseglo leta 1998, medtem ko je leta 1999 bilo moč opaziti trend postopnega zmanjševanja. Brezposelnost je še vedno visoka, med občinami pa ves čas izstopajo Trbovlje z najvišjo stopnjo brezposelnosti. Glavni problemi na področju zaposlovanja so beg možganov, nefleksibilnost delovne sile, zniževanje števila delovnih mest v industriji...

Tabela 5: Stopnje registrirane brezposelnosti v Zasavju in Sloveniji v obdobju 1991-2002

Konec leta	Upravna enota			Zasavje	Slovenija
	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje		
1991	11,7	13,1	15,3	13,4*	10,1
1992	13,5	14,3	16,1	14,6*	13,2
1993	11,6	13,7	16,8	14,0*	15,4
1994	11,1	12,7	14,6	12,8*	14,2
1995	12,7	18,9	17,3	16,3*	14,5
1996	16,1	17,6	17,7	17,1*	14,4
1997	17,6	21,8	16,1	18,7	14,8
1998	18,5	23,0	16,2	19,4	14,5
1999	14,5	19,9	13,1	16,2	13,0
2000	14,5	18,7	11,5	15,1	12,0
2001	15,5	17,4	11,8	14,9	11,8
2002	15,8	17,6	11,3	14,8	11,3

*za ta leta ni podatka o delovno aktivnem prebivalstvu glede na lokacijo stalnega bivališča, zato je vzeto povprečje vseh treh upravnih enot

Vir: Interna gradiva Statističnega urada republike Slovenije, 2003.

Kot je razvidno iz Tabele 5, je bila stopnja brezposelnosti v Zasavju le leta 1993 in 1994 nižja od slovenskega povprečja. Po letu 1994 je začela skokovito naraščati in leta 1998 dosegla vrhunec z rekordnimi 19,4 % in s skoraj 5 odstotnimi točkami nad slovensko. V tistem času so praktično vsa podjetja začela zmanjševati število delavcev, da bi rešila svoj obstoj (primer: Ipoz je imel leta 1992 382 zaposlenih, leta 1995 pa le še 170 delavcev; takšnih primerov je še dosti). Poleg tega so se začeli vrstiti stečajni nekdanji velikih podjetij, ki se niso končali vse do današnjih dni. Po letu 1998 je opazen trend upadanja, vendar se stopnja brezposelnosti ni nikoli več približala slovenskemu povprečju na manj kot 3 odstotne točke. Med vsemi upravnimi enotami najbolj negativno izstopajo Trbovlje, ki so po letu 1994 dosegale najvišje stopnje brezposelnosti v regiji in med najvišjimi v Sloveniji, leta 1998 kar 23 %. Nasprotno je očitno Zagorje ob Savi na pravi poti, saj je v začetku devetdesetih imelo najvišjo stopnjo v regiji, sedaj pa ima najnižjo stopnjo brezposelnosti. V Zagorju so zelo dobro izkoristili program zapiranja rudnika ter pripadajoči kadrovsko-socialni program. V šestih letih po zaprtju rudnika so uspeli zmanjšati število brezposelnih s 1200 na nekaj čez 800, v naslednjih letih pa naj bi na račun novih obrtno-industrijskih con to število še zmanjšali za nekaj sto brezposelnih. Vse to daje upanje in zgled za ostali dve upravni enoti.

V Sloveniji največ oseb postane brezposelnih, ker izgubijo delo zaradi poteka delovnega razmerja za določen čas, medtem ko je v Zasavju glavni razlog končanje šole in s tem povezano iskanje prve zaposlitve. V Zasavju je med novo prijavljenimi brezposelnimi osebami največ iskalcev prve zaposlitve. Med vsemi brezposelnimi na dan 31.12.2002 je bilo 28,2 % tistih, ki iščejo prvo zaposlitev.

Leto 2002 je bilo v Zasavju v znamenju zniževanja zaposlenosti predvsem zaradi manjše gospodarske rasti in vse večje previdnosti delodajalcev pri zaposlovanju. Glede na leto poprej

se je zmanjšalo število delovno aktivnega prebivalstva (3,7 %), in tudi manj potreb po delavcih je bilo prijavljenih, vendar je bilo več potreb za določen čas. Število brezposelnih oseb konec leta 2002 se je zmanjšalo za 1 % glede na konec leta 2001.

Tabela 6: Registrirana brezposelnost v zasavski regiji na dan 31.12.2002

	Aktivni	Delovno aktivni*	Brezposelni	Stopnja reg. brezposelnosti
Hrastnik	4.507	3.794	713	15,8
Trbovlje	7.917	6.522	1.395	17,6
Zagorje	7.551	6.698	853	11,3
ZASAVJE	19.975	17.014	2.961	14,8
SLOVENIJA	881.539	781.932	99.607	11,3

*podatki o delovno aktivnem prebivalstvu v tabeli so po lokaciji stalnega bivališča

Vir: Interna gradiva Statističnega urada republike Slovenije, 2003;
Poročilo za leto 2002, 2003.

Konec leta 2002 je bila stopnja registrirane brezposelnosti v Zasavju za 3,5 odstotne točke višja od slovenskega povprečja. Če primerjamo stopnjo brezposelnosti v zasavski regiji s stopnjami brezposelnosti po območnih službah (OS) Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) po Sloveniji, lahko ugotovimo, da ta stopnja brezposelnosti ni najvišja, vendar je pri vrhu (višjo so imele OS Murska Sobota, OS Maribor, OS Ptuj). Med upravnimi enotami je bila le v Zagorju ob Savi na ravni slovenskega povprečja, medtem ko je bila v Hrastniku 4,5 in v Trbovljah kar 6,3 odstotne točke višja. Zasavski delež brezposelnih oseb znaša 2,9 % vseh brezposelnih oseb v Sloveniji in je v primerjavi z deležem prebivalstva precej visok (0,6 odstotne točke višji od deleža prebivalstva). Največ registrirano brezposelnih oseb je bilo v Trbovljah, kjer je bilo 47,1 % vseh brezposelnih oseb v regiji, sledi Zagorje z 28,8 %, najmanj pa jih je bilo v Hrastniku (24,1 %).

Največji priliv brezposelnih oseb v letu 2002 je bil v januarju predvsem zaradi pogodb za določen čas. Delodajalci večinoma sklepajo pogodbe za določen čas, ki jih vedno znova podaljšujejo. Priliv je bil povečan tudi v mesecih julij, avgust, september in oktober zlasti zaradi brezposelnih iskalcev prve zaposlitve, ki so v tem letu uspešno ali neuspešno končali šolanje.

2.4. Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb

Konec decembra leta 2002 je bilo v Zasavju od registrirano brezposelnih oseb 57,2 % žensk in 42,8 % moških. Delež registriranih brezposelnih žensk je kar precej večji od slovenskega povprečja (za 5,6 odstotne točke). Vpliv na tako visok odstotek ima propad velikih podjetij, ki so zaposlovala večinoma nizko kvalificirano žensko delovno silo, kot so Ipoz, poslovna enota Peka, Iskra... Vse tri občine imajo večji delež od slovenskega povprečja, največji delež brezposelnih žensk je v Trbovljah, kar je pričakovano, saj so zgoraj naštetja podjetja imela sedeže v tej občini. Delež brezposelnih žensk narašča iz leta v leto, in to ne samo v zasavski regiji, ampak je ta pojav značilen tudi na ravni države. Po letu 1998 je delež brezposelnih

žensk v Sloveniji višji od 50 odstotkov. Za večino zahodnih držav je značilno, da so stopnje ženske brezposelnosti višje od stopenj moške brezposelnosti, kar kaže na še vedno depriviligiran položaj ženske delovne sile.

Tabela 7: Spolna struktura registrirano brezposelnih oseb konec decembra 2002

	Vsi	Ženske	Moški	Delež žensk (%)	Delež moških (%)
Hrastnik	713	412	301	57,8	42,2
Trbovlje	1.395	816	579	58,5	41,5
Zagorje	853	466	387	54,6	45,4
Zasavje	2.961	1.694	1.267	57,2	42,8
Slovenija	99.607	51.378	48.229	51,6	48,4

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003;

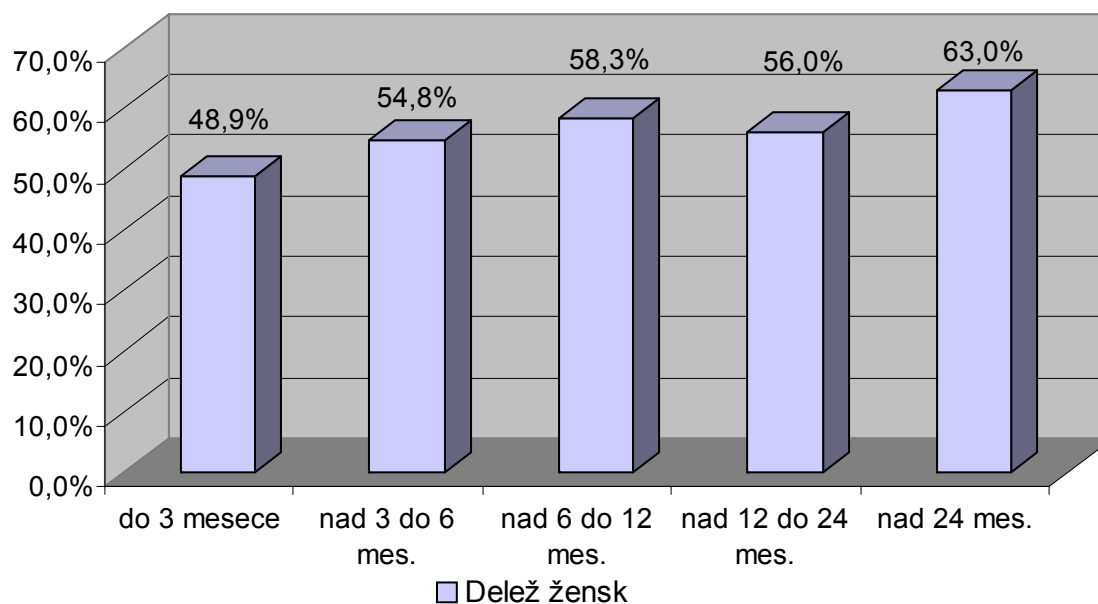
Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

Delež brezposelnih žensk v Zasavju (in v Sloveniji) že kar nekaj časa narašča in nič ne kaže, da bi se v bližnji prihodnosti zmanjšal. Če samo pogledamo, po katerih poklicih so bile največje potrebe v letu 2002 v zasavski regiji, vidimo, da prevladujejo tako imenovani »moški« poklici. Največji delež povpraševanj je odpadel na 7. glavno poklicno skupino - poklici za neindustrijski način dela, v kateri je bilo največje povpraševanje za naslednje poklice: zidar, kontrolor steklenih izdelkov, avtomehanik, slikopleskar, šiviljec, strugar. Sledijo poklici za preprosta dela, ki sodijo v 9. glavno skupino, največje povpraševanje je bilo po: delavec za preprosta dela pri visokih gradnjah, čistilec prostorov, delavec za preprosta dela v proizvodnji vlaknin, papirja in kartona, delavec za preprosta dela v proizvodnji strojev in naprav, delavec za preprosta dela v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov... (Poročilo za leto 2002, 2003, str. 11).

Za naraščanje in visok delež žensk v skupnem številu brezposelnih je krivo tudi dejstvo, da se ženske težje zaposlujejo. Razloge za to lahko iščemo predvsem v tem, da so geografsko in poklicno manj mobilne in pogosto diskriminirane s strani delodajalcev v primerjavi z moškimi zaradi večjih stroškov, povezanih s porodniškimi dopusti, pogostejšimi bolniškimi dopusti... Delodajalci še vedno obravnavajo žensko delovno silo zaradi njihove reproduktivne funkcije kot nezanesljivo in drago, in jo raje, če imajo možnost, nadomestijo z moško. Ženske prevzemajo hkrati z službenimi obveznostmi tudi večino družinskih, kar je glavni razlog za označevanje ženske delovne sile kot nestalne, neprilagodljive in manj zanesljive.

Slika 3 dokazuje, da se ženske težje zaposlijo, saj delež žensk v skupnem številu brezposelnih narašča z daljšanjem dobe trajanja brezposelnosti oziroma dobe iskanja zaposlitve. ZRSZ šteje med dolgotrajno brezposelne osebe tiste, ki so brez zaposlitve že več kot eno leto. Med njimi je v zasavski regiji 60,2 % žensk.

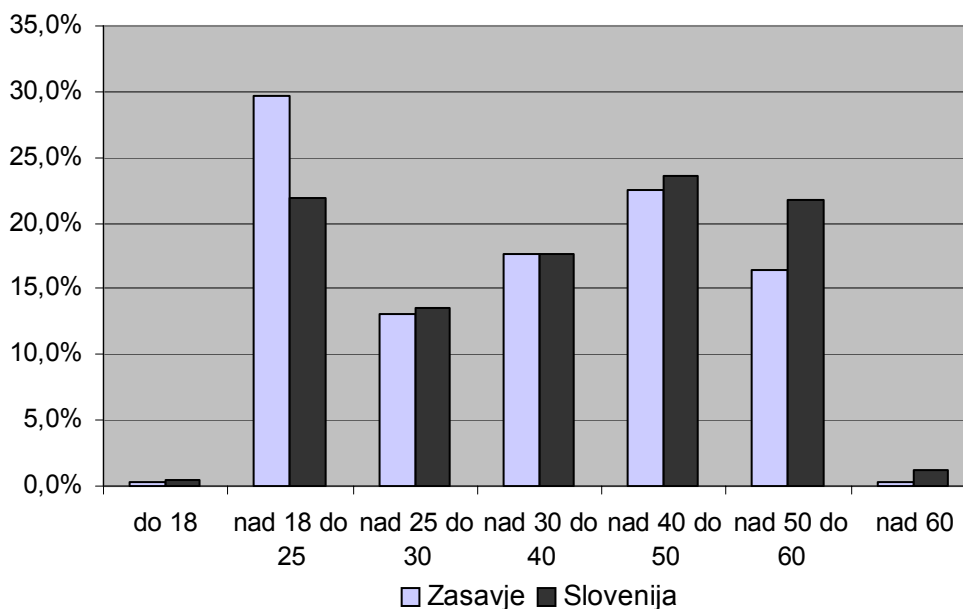
Slika 3: Deleži registrirano brezposelnih žensk v skupnem številu brezposelnih po čakalni dobi na dan 31.12.2002 v Zasavju

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003.

2.5. Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb

Slika 4: Deleži registrirano brezposelnih oseb po starosti na dan 31.12.2002 v Zasavju in Sloveniji

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003;
Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

Največji delež brezposelnih v Zasavju je starih nad 18 in do 25 let, medtem ko je v Sloveniji to razred nad 40 do 50 let. V Zasavju je delež brezposelnih starih nad 18 in do 25 let kar za 7,7 odstotne točke večji od slovenskega povprečja. Visok delež mladih brezposelnih je pričakovano, saj je dotok mladih na trg delovne sile velik in bolj ali manj konstanten (cele generacije mladih, ki končujejo šolanje), a ga trg težko hitro vsrka; še posebno je to značilno za Zasavje. Precej zaskrbljujoče je dejstvo, da je delež brezposelnih mladih z dokončano osnovno šolo ali manj na dan 31.12.2002 znašal kar 42,3 % vseh brezposelnih mladih starih do 25 let, kar daje po svoje odgovor, zakaj je toliko mladih brezposelnih. Delno lahko to pojasnimo z dejstvom, da živimo v času, ko večina mladih živi še pri starših, sama »mladost« se je podaljšala, čas, ko se mladi poročajo in imajo otroke, pa se je prestavil za nekaj let. Sem lahko štejemo še pomanjkanje delovnih mest, slabo stanje zasavskega gospodarstva, nizke plače, pomanjkanje delovnih izkušenj, ki jih zahtevajo delodajalci... Mladi, predvsem manj izobraženi, rajši živijo pri starših in dobivajo socialno pomoč, kot da bi delali za nekaj deset tisočakov več.

Mladi nimajo veliko delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti, kar pomeni, da nimajo daljše delovne zgodovine, na podlagi katere bi lahko delodajalci sklepali o določenih delovnih karakteristikah. Pogosto se jim pripisujejo tudi neželjene osebnostne lastnosti, kot so nestalnost, nestabilnost, manjša odgovornost, večji absentizem... V vsem tem vidijo delodajalci tveganje. Po drugi strani pa so mladi zelo fleksibilni in relativno nezahtevni, saj pogosto sprejmejo slabše zaposlitve, neustrezne glede na njihovo izobrazbo, zaposlitve za krajši čas in fizično naporna dela (Trbanc, 1992, str. 125).

Porazdelitev brezposelnih po starostnih razredih v Zasavju se razlikuje od porazdelitve na ravni celotne države predvsem v dveh starostnih razredih, medtem ko je v ostalih precej podobna. Ta dva razreda sta, že prej omenjen starostni razred nad 18 do 25 let, kjer je zasavski delež precej nad slovenskim, in starostni razred nad 50 do 60 let, kjer je zasavski delež za 5,2 odstotne točke manjši od slovenskega. Skoraj 40 odstotkov vseh brezposelnih v Zasavju je starejših od 40 let, kar je sicer nekoliko manj, kot je slovensko povprečje, vendar je to skrb vzbujajoč podatek. Problem zaposlovanja starejših oseb se vse bolj pomika v središče pozornosti, saj zanje velja, da se težje zaposlijo.

Delodajalci pri izbiri favorizirajo mlajše kandidate stare do 35 let. Vzroki za to so poleg predsodkov še dodatek na delovno dobo, daljši letni dopust, težave pri prilagajanju na nižji standard, zlasti v primeru, ko je starejša oseba izgubila boljše plačano in bolj ugledno delovno mesto... (Belčič, 2002, str. 95).

Tudi sicer številni ukrepi aktivne politike zaposlovanja dajejo posebno prednost pri vključevanju starejšim ljudem, na primer pri javnih delih. Zanje velja, da so to večinoma osebe brez izobrazbe ali z nizko izobrazbo (52,9 % brez izobrazbe), ki so večinoma bile zaposlene v industrijskem sektorju. Medtem ko se veliko mladih z nizko izobrazbo odloči, oziroma je prisiljeno, za nadaljnje šolanje, za starejše velja, da se »težje učijo kakor mladi«.

Ne gre toliko za upad sposobnosti kot za dejstvo, da niso več v »formi« za učenje, poleg tega pa so tu še socialni in kulturni dejavniki. Pri starejših gre namreč običajno za njihovo dostojanstvo, če morajo tekmovati z mladimi v »klasični« šolski uspešnosti (Belčič, 2002, str. 92).

2.6. Struktura registrirano brezposelnih oseb po izobrazbi

Konec leta 2002 je v Zasavju od registriranih 2961 brezposelnih oseb imelo več kot polovica (50,3 %) I. oziroma II. stopnjo izobrazbe, kar je za 4,7 odstotne točke nad slovenskim povprečjem. Največji delež oseb brez izobrazbe je bilo v Hrastniku, in sicer kar 53,4 %, daleč največje število pa v Trbovljah (687 oseb). To je zelo zaskrbljujoč podatek, vendar povsem pričakovan, saj je tudi celotna izobrazbena slika zasavskega prebivalstva zelo slaba. Poleg tega je večina podjetij, ki so šla v stečaj, zaposlovalo in kasneje tudi odpustilo nižje izobraženo delovno silo.

Tabela 8: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb na dan 31.12.2002 v Zasavju in Sloveniji

	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje	Zasavje	Slovenija
I.	44,3%	43,7%	42,0%	43,4%	39,3%
II.	9,1%	5,5%	7,2%	6,9%	6,3%
III.	0,9%	1,5%	0,8%	1,1%	1,4%
IV.	21,2%	23,0%	23,8%	22,8%	24,9%
V.	21,6%	22,8%	23,0%	22,6%	22,8%
VI.	1,1%	1,3%	1,9%	1,4%	2,1%
VII.	1,8%	2,2%	1,3%	1,8%	3,2%
Skupaj	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003;

Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

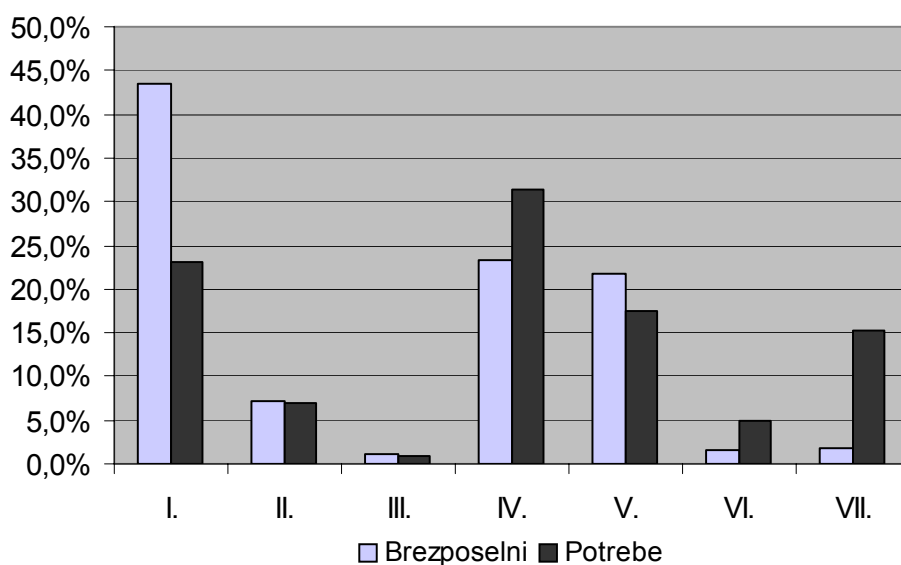
Za manj izobražene ponavadi velja, da imajo slabši položaj na trgu delovne sile, saj delo izgubijo hitreje kot bolj izobraženi, na drugi strani pa ga težje dobijo. Bolj so vezani na tradicionalne oblike dela in se izogibajo fleksibilnemu zaposlovanju. Njihova iniciativnost pri iskanju dela je manjša, prav tako pripravljenost za izobraževanje in preselitev (Svetlik, 1992, str. 98).

Porazdelitev po vseh ostalih stopnjah je primerljiva z državno razporeditvijo, nekoliko manjši deleži so le pri VI. in predvsem VII. stopnji izobrazbe. Glede na spol ugotovimo, da imajo ženske večje deleže v vseh stopnjah, razen II. (45,1 %) in VI. (38,1 %), kjer je več brezposelnih moških. Največji delež imajo v V. stopnji, kjer je njihov delež 60,9 %.

Kot je dobro razvidno s Slike 5, je bilo eden izmed največjih razlogov za brezposelnost v zasavski regiji leta 2002 strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem, oziroma izobrazbena in druga neskladja med prostimi delovnimi mest in iskalci zaposlitve,

prijavljenimi na zavodu za zaposlovanje. Le na II. in III. stopnji sta bili ponudba in povpraševanje uravnovešeni, medtem ko je na ostalih stopnjah prihajalo do odstopanj. Najbolj očitno je bilo neskladje na I. in VII. stopnji izobrazbe. Delež registrirano brezposelnih oseb s I. stopnjo izobrazbe, ki jih je v skupnem številu tudi največ, je bil za 20,2 odstotnih točk večji od deleža potreb po delavcih s to stopnjo izobrazbe. Značilno za potrebe po nižjih stopnjah izobrazbe je, da gre večinoma za zaposlitve za določen čas, kjer po izteku le-teh delodajalec ponovno prijavi potrebo za isto delovno mesto, kar vpliva na povečanje deleža potreb po nižje izobraženih delavcih. Na drugi strani je bil delež povpraševanja po delavcih z visoko izobrazbo skoraj devetkrat večji od deleža ponudbe le-teh (razlika 13,5 odstotnih točk), kar kaže na beg možganov. Mladi z visokošolsko izobrazbo kljub možnosti za zaposlitev v svoji regiji raje poiščejo zaposlitev drugje, oziroma povprašujejo delodajalci zlasti po izobražencih s področja elektronike, strojništva in računalništva, medtem ko se večina mladih odloča za študij družboslovnih smeri. Ta velika razlika kaže na problem strukturnega neskladja, ki potrebuje uravnavanje. Ukrepi za uravnavanje takšnega neskladja so štipendije, razni programi načrtnega izobraževanja (program 10.000), strokovno svetovanje, informiranje in podobno. Le tako se lahko zmanjša to neskladje in se poskrbi za poklice oziroma izobrazbo, po katerih je v regiji povpraševanje.

Slika 5: Potrebe po delavcih in registrirano brezposelne osebe po izobrazbi leta 2002 v Zasavju

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003;

Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

Nizka izobraženost brezposelnih ni le problem Zasavja ampak tudi države. Izobraževanje in usposabljanje je najpomembnejši ukrep za izboljšanje kvalitete delovne sile in za zagotavljanje zaposlitvenih priložnosti najbolj ranljivih skupin na trgu delovne sile. Da bi izboljšali izobrazbeno raven prebivalstva, bo potrebna večja vključenost mladine v čim daljše začetno izobraževanje in odraslih v nadaljnje izobraževanje.

Izobraževalni sistem s svojim delovanjem ustvarja določeno izobrazbeno strukturo delovne sile in vpliva na njeno usklajenost z zahtevami gospodarstva. S prestrukturiranjem gospodarstva je prišlo do spremembe zahtev po določenem znanju in spretnostih, ki naj bi jih imela delovna sila. Izobraževalni sistem se ni bil sposoben tako hitro prilagoditi novim zahtevam, zato je prišlo do naraščanja razlik med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile. Problem slovenskega izobraževalnega sistema je v dopuščanju zgodnjega izstopa in prehoda na trg delovne sile, kar pomeni, da se ustvarja nizko izobrazena delovna sila, ki težko dobi zaposlitev. Če upoštevamo še starejšo delovno silo, ki se ji zaradi sistema neposredne varnosti v preteklem sistemu ni bilo treba izobraževati, lahko ugotovimo, da je pomanjkljiva izobrazba eden izmed glavnih povzročiteljev stanja in trajanja brezposelnosti v Sloveniji (Ignjatovič, 2002, str. 21).

2.7. Struktura registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti

Tabela 9: Struktura registrirano brezposelnih oseb po dobi trajanja brezposelnosti na dan 31.12.2002 v Zasavju in Sloveniji

	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje	Zasavje	Slovenija
do 3 mes.	20,1%	15,6%	16,2%	16,9%	20,3%
nad 3 do 6	13,3%	15,0%	14,7%	14,5%	13,0%
nad 6 do 12	17,8%	15,1%	15,2%	15,8%	14,5%
nad 12 do 24	16,5%	23,2%	21,1%	21,0%	18,5%
nad 24 mes.	32,3%	31,1%	32,8%	31,8%	33,7%
Skupaj	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003;

Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

V zasavski regiji je bilo konec leta 2002 več kot polovica (52,8 %) dolgotrajno brezposelnih oseb. Med dolgotrajno brezposelne osebe štejemo tiste, ki so brez zaposlitve že več kot 12 mesecev. Ta delež se približno ujema s povprečjem države (52,2 %) konec leta 2002. Največji delež med dolgotrajno brezposelnimi v svoji občini in tudi število dolgotrajno brezposelnih imajo Trbovlje, in sicer 54,3 % oziroma 757 oseb. Struktura brezposelnih oseb glede na dobo trajanja brezposelnosti po posameznih razredih je dokaj primerljiva s strukturo na državni ravni. Največja razlika je v razredu trajanja brezposelnosti do 3 mesece, kjer je državni delež večji za 3,4 odstotne točke.

Podatek o deležu dolgotrajno brezposelnih med vsemi brezposelnimi je pomemben, saj veliko pove o dinamiki pritokov v brezposelnost in iz nje. Višji ko je ta delež, večja je kritičnost, saj to pomeni, da je vse večje število tistih brezposelnih, ki sčasoma postajajo vse težje zaposljivi ter se v resnici selijo med neaktivne. Zanje velja, da imajo vse manjše realne možnosti, da bi iz brezposelnosti prešli v delovno aktivnost. Zakon trajne brezposelnosti pravi, da se z dolžino čakanja na delo verjetnost zaposlitve hitro zmanjšuje. Iskalci dela s trajanjem brezposelnosti zmanjšujejo prizadevanja za iskanje zaposlitve. Vse bolj so sprijaznjeni s stanjem

brezposelnosti ali pa najdejo druge vire za preživetje. Po drugi strani se tudi delodajalci izogibajo dalj časa brezposelnim, saj je to zanje indikator neprimernosti oziroma nesposobnosti kandidatov. Poleg tega je dolgotrajno brezposelni posameznik ogrožen v vseh socialnih odnosih; od medsebojnega do odnosov z institucijami. Zato je vse bolj globalno socialno izključen.

Med dolgotrajno brezposelnimi je veliko težje zaposljivih oseb, ki se jih delodajalci zaradi različnih omejitev, ki jih imajo te osebe, otepajo. Te osebe imajo minimalne možnosti za zaposlitev, ker imajo največkrat več zaposlitvenih omejitev, kot so na primer starost, neizobraženost, osebnostne motnje, problem z odvisnostjo (alkohol, droge), zdravstvene probleme... Takih je bilo po ocenah leta 2002 v zasavski regiji približno 15 % med vsemi brezposelnimi.

Strukturne spremembe v gospodarstvu v zadnjem desetletju so povzročile premik zaposlenosti od industrijskega k storitvenemu sektorju. Zmanjšalo se je povpraševanje po poklicnih kvalifikacijah, ki so značilne za industrijski sektor, in povečalo povpraševanje po izobraženih kadrih s sposobnostmi, potrebnimi v storitvenem sektorju, ki jih starejši večinoma nimajo. Med dolgotrajno brezposelnimi v Zasavju je približno polovica starejših od 40 let iz izrazito industrijskih, predvsem delovno intenzivnih panog, ki zahtevajo visoko stopnjo specializacije. Te osebe se težko odločajo za prekvalifikacijo v skladu s povpraševanjem na trgu dela.

Med dolgotrajno brezposelnimi osebami v Zasavju je kar 56,3 % oseb z dokončano osnovno šolo ali manj, medtem ko je 2,4 % takih, ki imajo višjo oziroma visoko stopnjo izobrazbe. Izobraženost delovne sile je pomemben faktor za doseganje visoke ravni produktivnosti in inovativnosti, zato delodajalci pri izbiri in razporejanju na delovna mesta dajejo velik poudarek na doseženo formalno izobrazbo. Na trg dela vstopa vse več mladih ter bolje izobraženih iskalcev zaposlitve, kar ogroža položaje zaposlenih in brezposelnih z neustrezno izobrazbo in dodatno zmanjšuje njihove priložnosti na trgu dela. Delodajalci dajejo prednost boljše usposobljenim delavcem, ki so produktivnejši in v pogojih velike ponudbe delovne sile ne veliko dražji (Ivančič, 1999, str. 13).

3. UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI V ZASAVJU

Gospodarski položaj in položaj na trgu delovne sile v Zasavju sta zaskrbljujoča. Da bi ju izboljšali, bo potrebno izvajati številne programe aktivne politike. Poleg tega bo potrebno oblikovati in izvajati regionalno razvojno strategijo, s katero bo Zasavje izšlo iz tega položaja na položaj, kjer je že nekoč bilo: v eno izmed najbolj razvitih slovenskih regij.

3.1. Aktivna politika zaposlovanja

Trg delovne sile je temeljni mehanizem alokacije delovne sile in njene evalvacije. Vendar pri opravljanju teh nalog prihaja do številnih ekonomskih in socialnih napak, ki se kažejo v

naraščajočem problemu brezposelnosti. Države skušajo z različnimi oblikami regulacije omiliti te napake, ki nastanejo pri delovanju trga delovne sile. Med najpomembnejše spada politika zaposlovanja, ki je v svojih prvinah del ekonomske in socialne politike (Kopač, 2002, str. 144).

Politika zaposlovanja je v ožjem pomenu besede dejavnost države in njenih organov na področju zaposlovanja. Lahko jo opredelimo kot postavljanje ciljev, oblikovanje ukrepov ter zagotavljanje virov in izvajanje dejavnosti za njihovo uresničevanje. Programe politike zaposlovanja so zaradi njihove vse večje razvejanosti lahko izvajale le vse večje javne službe. Potrebna so bila vse večja materialna sredstva, ki jih je lahko zagotovila le država. Politika pogosto intervenira na trgu delovne sile v obliki raznih programov, ki se med seboj precej razlikujejo. Ti programi so lahko sprejeti za določena ali nedoločena časa. Razvrščajo jih tudi na programe aktivne in pasivne politike zaposlovanja (Svetlik, Trbanc, 2002, str. 36).

V zadnjih letih je opaziti premik od pasivnih k aktivnim ukrepom pri zaposlovanju in zmanjšanju brezposelnosti. Pasivni pristop bi lahko opisali nekako takole: oseba se prijavi na zavodu za zaposlovanje, uveljavi pravico do denarnega nadomestila oziroma denarne pomoči ter čaka, kaj se bo zgodilo. Pasivna politika zaposlovanja ne posega neposredno na trg delovne sile, temveč blaži posledice njegovega delovanja. Pri novem aktivnem pristopu pa se temeljne pravice brezposelnih ohranijo, vendar se odgovornost za zaposlitev iz države oziroma zavoda prenaša na posameznika (Belčič, 2002, str. 219).

Aktivna politika zaposlovanja (APZ) je nabor raznovrstnih programov in ukrepov, s katerimi država neposredno in selektivno posega na trg delovne sile, da bi med delovno aktivne vključila in/ali v tem statusu zadržala čim več delovno sposobnega prebivalstva in da bi preprečila in/ali zmanjšala brezposelnost. Osnovni namen APZ je zagotavljanje ekonomske aktivnosti in zaposljivosti čim širšemu krogu posameznikov, ne pa da bi jim z drugimi sredstvi blažila neugoden socialnoekonomski položaj, socialno marginalizacijo, socialno izključenost in druge socialne probleme. Cilji APZ so zagotavljanje zaposljivosti in ekonomske aktivnosti čim širšemu krogu posameznikov (Svetlik, Batič, 2002, str. 174).

Najpomembnejši vzrok za uveljavitev APZ je povečevanje strukturne brezposelnosti, v katero so ujete evropske države od sredine sedemdesetih let. Ta se vse bolj povečuje zaradi pospešenega uvajanja novih tehnologij, ki zahtevajo vse več in vse bolj posebno znanje in sposobnost zaposlenih. Izobraževalni sistem oziroma širše, sistem prenosa znanja na zaposlene, tej dinamiki težko sledi. Nastaja nesorazmerje med vse krajšimi tehnološkimi in vse daljšimi izobraževalnimi cikli. Dokler so v proizvodnji prevladovali polkvalificirani oziroma priučeni delavci, so se lahko razmeroma hitro preusmerjali iz podjetja v podjetje oziroma iz panoge v panogo. Priučevanje na nova nezahtevna dela je bilo razmeroma lahko in opravili so ga večinoma kar na delovnih mestih. Nova tehnologija prinaša vse več zahtevnih del, za opravljanje katerih so potrebni temeljita prekvalifikacija, doizobraževanje, dodatno temeljno znanje in podobno. To ni izvedljivo v nekaj tednih in pogosto tudi ne

neposredno z usposabljanjem na delovnem mestu. Poleg tega z naraščanjem posebnih sposobnosti postaja delovna sila vse bolj heterogena, teže zamenljiva in mobilna na trgu. Na to niso bili pripravljeni niti delodajalci niti šole (Svetlik, Batič, 2002, str. 176).

Aktivna politika zaposlovanja (pri nas usklajena s smernicami EU) ne more nadomestiti tržnih zakonitosti, in ne more umetno in dolgoročno ustvarjati ali ohranjati delovnih mest, ki jih trg ne sprejema. APZ pomaga pri usklajevanju med povpraševanjem in ponudbo na trgu dela, da ponudi roko pomoči pri prvih korakih, da pomaga osebi, ki se je zapletla, nikakor pa ne more »hoditi« namesto te osebe ali namesto delodajalca (Belčič, 2002, str. 220).

3.2. Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji in ukrepi, ki se izvajajo v Zasavju

V Sloveniji smo se z APZ seznanili v osemdesetih letih, medtem ko se je v praksi začela uveljavljati v začetku devetdesetih let, ko se je ob uvajanju tržnega gospodarstva, ki je povzročilo zapiranje nedonosnih proizvodenj, tehnološko posodabljanje, odpravljanje podzaposlenosti in odpuščanje preseženih delavcev, začela hitro povečevati odkrita brezposelnost. Gospodarska kriza in kriza zaposlovanja sta zahtevali hitro uvedbo blažilnih ukrepov, da bi se ognili socialnemu zlomu. APZ se je uveljavljala kot del programov za razreševanje vprašanj presežnih delavcev, ki so jih sprejemala podjetja. Nastajali so programi za prekvalifikacije in dodatno izobraževanje delavcev, za preusmerjanje odvečnih delavcev v samozaposlitev in za odpiranje novih delovnih mest. V veliko primerih je šlo le za finančne injekcije podjetjem, da bi prebrodila krizo, si zagotovila sredstva za izplačilo plač za nekaj mesecev in morda v tem času našla nove trge in nove programe. Konkretni izidi so bili odvisni od vodstev podjetij in njihovih kadrovskih služb, ki jim je pogosto manjkalo izkušenj in znanja za razreševanje povsem novih problemov. Veliko javnih sredstev je bilo porabljenih tudi za financiranje predčasnega upokojevanja (Svetlik, Batič, 2002, str. 186).

Začetna APZ in njeni programi so bili prvi koraki k izoblikovanju APZ, kot jo poznamo sedaj. Čeprav je bilo storjenih nekaj napak, lahko ocenimo, da je APZ precej pripomogla k ublažitvi socialne krize iz začetka devetdesetih. Oblikovalci in izvajalci APZ so se veliko naučili v preteklih letih in si pridobili precej izkušenj za natančnejše načrtovanje, izvajanje in vrednotenje programov APZ.

Sedanji programi aktivne politike zaposlovanja temeljijo na strateških ciljih Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Glavna usmeritev v strateškem dokumentu je spodbujanje aktivne politike zaposlovanja, strateški cilji pa so v obdobju do leta 2006 naslednji (Herman, Petek, 2003, str. 17):

- dvig izobrazbene ravni aktivnega prebivalstva oziroma njegove usposobljenosti;
- zmanjšanje strukturnih neskladij s ciljem, da se delež dolgotrajno brezposelnih zmanjša na okoli 40 %, delež brezposelnih brez poklicne izobrazbe pa na približno 25 %;
- v programe zaposlovanja naj bi se vključili vsi mladi brezposelni, ki v 6 mesecih po nastopu brezposelnosti niso našli zaposlitve, oziroma vsi ostali, ki se v roku 12 mesecev niso zaposlili;

- zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela;
- zaposlenost naj bi ob pospešeni gospodarski rasti v obdobju do leta 2006 v povprečju preseгла enoodstotno letno rast, kar bo omogočilo zmanjšanje stopnje brezposelnosti na okoli 5 % po mednarodni metodologiji oziroma na osemodstotno registrirano stopnjo brezposelnosti;
- nadaljnji razvoj socialnega partnerstva na področju razreševanja problema brezposelnosti in povečanja zaposlovanja.

S ciljnimi vključevanjem brezposelnih z največ zaposlitvenimi ovirami (dolgotrajno brezposelni, brezposelni brez strokovne izobrazbe, starejši, invalidi, iskalci prve zaposlitve) v programe zaposlovanja, se bo postopno zniževalo število registrirano brezposelnih oseb ob istočasnem zmanjševanju strukturnih neskladij. Pri vključevanju brezposelnih v programe zaposlovanja bo posebna pozornost namenjena tudi ženskam, kar bo omogočilo ohranjanje uravnotežene spolne strukture brezposelnih. Takšen pristop bo zahteval še intenzivnejšo svetovalno obravnavo brezposelnih oseb ter tesno sodelovanje z delodajalci v postopkih posredovanja zaposlitve ter pri izvajanju posameznih programov zaposlovanja. Pomemben dejavnik izboljšanja razmer na trgu dela bo prav tako nadaljnje izvajanje že zastavljenih sprememb na področju poklicnega izobraževanja (certifikatni sistem za pridobivanje poklicnih kvalifikacij, posodobitev programov rednega poklicnega izobraževanja v skladu s sprejetimi izhodišči) (Program aktivne politike zaposlovanja za leto 2003, 2002, str. 5).

Ob navedenih predpostavkah in ob predpostavki, da bo višja rast zaposlovanja dosežena tudi v regijah z nadpovprečno stopnjo brezposelnosti (kot je Zasavje) ter ob hkratnem dodatnem zagotavljanju sredstev za programe zaposlovanja v teh regijah, se ocenjuje, da bi se lahko zmanjšala tudi regijska neskladja (Program aktivne politike zaposlovanja za leto 2003, 2002, str. 6).

Z vključevanjem v EU Slovenija sledi evropskim usmeritvam tudi na področju APZ. To politiko bo potrebovala ne samo zaradi prilagajanja EU, temveč predvsem zaradi razreševanja lastnih težav s strukturno brezposelnostjo. Morda ne bi bilo pretirano trditi, da je Slovenija na tem področju že ujela korak z razvitimi državami EU. Na evropsko naravnost APZ v Sloveniji kažejo tudi individualizacija programov APZ, vse bolj poudarjena aktivnost brezposelnih, povečanje zaposljivosti brezposelnih s širitvijo programov izobraževanja in usposabljanja, širitev programov javnih del, sprejeti Strateški cilji razvoja trga dela do leta 2006, politika zaposlovanja in njeno uresničevanje (Svetlik, Batič, 2002, str. 195).

Ukrepi aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji so trenutno usmerjeni predvsem na tri glavna področja:

- povečanje zaposljivosti,
- zagotavljanje socialne vključenosti,
- kreiranje novih delovnih mest in povečanje prilagodljivosti podjetij.

Izvajalec večine programov APZ je Zavod RS za zaposlovanje na podlagi pogodb z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve. V Zasavju ukrepe aktivne politike izvaja Zavod RS za zaposlovanje Območna služba Trbovlje (v nadaljevanju OS Trbovlje), ki poleg upravnih enot Trbovlje, Zagorje in Hrastnik, pokriva tudi upravno enoto Litija. OS Trbovlje pri izvajanju svojih aktivnosti in uresničevanju poslanstva sodeluje z različnimi partnerji v lokalnem in regionalnem okolju. Poleg stalnih stikov z najpomembnejšimi partnerji delodajalci so povezani tudi z občinami, obrtnimi zbornicami, centri za socialno delo, gospodarsko zbornico, regionalno razvojno agencijo, Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje...

3.2.1. Ukrepi, namenjeni povečanju zaposljivosti

- *Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve*

V okviru tega programa se izvaja več podprogramov. Prvi je *Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve*, ki nudi več različnih aktivnosti, kot so tečaji, kratka predavanja, seminarji, delavnice za iskanje zaposlitve in za odkrivanje poklicnega cilja, motiviranje... Namenjen je predvsem tistim brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe kot tudi tistim, ki slednjo že imajo in se želijo ali morajo preusposobiti za drug poklic. Leta 2002 je OS Trbovlje organizirala 15 delavnic za iskanje zaposlitve, v katere je bilo vključenih 176 brezposelnih oseb (117 oziroma 66 % iz Zasavja - upravnih enot Trbovlje, Zagorje, Hrastnik), od tega kar 74 % žensk. Največ oseb se je vključilo v delavnice v roku 3 mesecev po prijavi na Zavodu za zaposlovanje (70), dolgotrajno brezposelnih je bilo 29 %.

Tu je še *Regijska promocija poklicev in poklicnega izobraževanja, Spodbujanje poklicnega izobraževanja s pomočjo poklicne vzgoje v osnovni šoli, Promocija poklicnega izobraževanja in deficitarnih poklicev, Povezovanje študentov in delodajalcev, Drugače o poklicih, Centri za informiranje in poklicno usmerjanje (CIPS) in Poletni tabori za Zoisove štipendiste*. Vsi ti podprogrami so primarno namenjeni mladim, predvsem šolajoči se mladini in so predvsem ukrepi, s katerimi se skuša usmerjati, informirati mlade pri odločitvah za izbiro poklica, smeri izobraževanja, in jim pomagati pri prehodu med šolanjem in zaposlitvijo. Poleg tega skušajo spodbuditi mlade za izobraževanje za poklice, po katerih so potrebe v regiji, in s tem zmanjšati strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem.

- *Klub za iskanje zaposlitve*

Program usposablja udeležence za sistematično iskanje zaposlitve, kar jim omogoča samostojno in aktivnejše delovanje na trgu dela in jim zagotavlja pomoč k hitrejši zaposlitvi. Udeleženci Kluba se naučijo veščin iskanja zaposlitve in vzpostavijo stike s potencialnimi delodajalci. Ciljna skupina so brezposelne osebe, ki so na Zavodu za zaposlovanje (v nadaljevanju Zavod) prijavljene najmanj tri mesece. V regiji deluje Klub za iskanje zaposlitve pod okriljem Regionalnega centra za razvoj (RCR). V letu 2002 je klub obiskovalo 49 brezposelnih oseb (od tega 38 oseb oz. 78 % iz Zasavja), med njimi 69 % žensk. Večina vključenih je imelo V. stopnjo izobrazbe (39 %), starih med 18 in 26 let (51 %) in dolgotrajno brezposelnih (41 %). Od vseh udeležencev se je uspelo zaposliti trinajstim osebam (27 %).

- *Delovni preizkus*

Delovni preizkus na konkretnem delovnem mestu, ki se v skladu s predhodno potrjenim programom izvaja neposredno pri delodajalcu ali instituciji za poklicno usposabljanje z namenom, da se brezposelnim osebam pred zaposlitvijo ali pred izdelavo zaposlitvenega načrta omogoči opraviti preizkus znanj, veščin, spretnosti in delovnih navad. Ciljna skupina so brezposelne osebe po najmanj treh mesecih prijave na Zavodu, brezposelne osebe takoj po prijavi na Zavodu (vključitev v program je faza zaposlitvenega načrta) in preseženi delavci. V letu 2002 je bilo v OS Trbovlje vključenih 23 oseb (od tega 12 oseb oz. 52 % iz Zasavja) v ta program. Prevladovali so moški (65 %), prijavljeni manj kot 6 mesecev (65 %), večina jih je imela III. in IV. stopnjo izobrazbe (43 %), med vključenimi je bilo 57 % mladih do 26. leta in kar 74 % iskalcev prve zaposlitve. V pol leta po zaključku preizkusa se je zaposlilo 14 oseb (61 %), kar kaže, da gre za ukrep, ki daje učinke.

- *Programi izpopolnjevanja in usposabljanja*

Zavod v te programe vključuje brezposelne osebe, da bi povečal njihove zaposlitvene možnosti. V teh programih udeleženci dobijo dodatno znanje, veščine in spretnosti za opravljanje določenih del. Izvajajo se različni tečaji, seminarji in drugi programi usposabljanja. Ciljna skupina so težje zaposljive osebe (v program se lahko vključijo takoj po prijavi na Zavodu), ostale brezposelne osebe (po treh mesecih) in presežni delavci. Leta 2002 je bilo v te programe v OS Trbovlje vključenih 125 brezposelnih oseb (90 oseb oz. 72 % iz Zasavja). Od tega jih je bilo 54 % s V. stopnjo izobrazbe, 45 % jih je bilo starih do 26 let in 51 % dolgotrajno brezposelnih. Največ oseb je bilo vključenih v računalniške tečaje, tečaje s področja gostinstva in turizma, gradbeništva... Čeprav se učinki zaposlovanja merijo šele 6 mesecev po zaključku programa, je bil konec leta 2002 delež tistih, ki so uspešno zaključili programe in se zaposlili, 18 %.

- *Program 10.000*

Zajema vse programe za pridobitev formalne izobrazbe (od OŠ za odrasle do univerzalnega študija) ter pridobitev nacionalnih poklicnih kvalifikacij - certifikatov, praviloma na tistih področjih, kjer obstaja potreba po kadrih in s tem možnost zaposlitve. Cilji programa so povečanje zaposljivosti brezposelnih oseb, dvig izobrazbene in kvalifikacijske ravni ter zmanjšanje strukturnega neskladja na trgu dela. Njegova temeljna podlaga je ocena potreb po kadrih oziroma izobraževanju na lokalni ravni. Program je večinoma namenjen brezposelnim osebam brez, oziroma z nedokončano poklicno oziroma strokovno izobrazbo. V letu 2002 je bilo v OS Trbovlje v program (takrat še »program 5000«) vključenih 214 oseb (164 oz. 77 % iz Zasavja), od tega 69 % starih do 26 let in 55 % brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Največ jih je bilo vključenih v programe s področja trgovine in ekonomije.

- *Usposabljanje na delovnem mestu*

Program je namenjen vključevanju oseb v delovne procese na konkretnem delovnem mestu, pri delodajalcu z namenom usposabljanja za konkretno delo. Program je v pomoč tako osebam s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami za opravljanje konkretnega delovnega

mesta kot tudi delodajalcem pri zaposlovanju novih sodelavcev. Ciljna skupina so predvsem težje zaposljive osebe. V letu 2002 je bilo v OS Trbovlje v ta program vključenih 82 brezposelnih oseb (59 oziroma 72 % iz Zasavja), od tega jih je največ (32 %) imelo V. stopnjo izobrazbe. Polovica udeležencev je bila starih do 26 let. Največ (44 %) udeležencev je bilo prijavljenih na Zavodu od 6 do 12 mesecev. Program precej pomaga pri reševanju pomanjkanja izkušenj mladih.

- *Spodbujanje novega zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve*

Namenjen je povečanju možnosti zaposlovanja brezposelnih oseb, ki prvič začnejo opravljati delo, ustrežno vrsti in nivoju svoje izobrazbe. Delodajalec se mora zavezati, da bo brezposelno osebo zaposlil za dobo najmanj enega leta. Zavod subvencionira novo zaposlitev pri delodajalcu. Ciljna skupina so brezposelni iskalci prve zaposlitve, stari pod 25 let, ki imajo dokončano srednješolsko, višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Ta program je novost v letu 2003.

- *Lokalni zaposlitveni programi - javna dela*

Javna dela so lokalni ali državni zaposlitveni programi, ki so namenjeni vzpodbujanju novih delovnih mest in ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti brezposelnih oseb. Hierarhija ciljev, ki jih želimo v Sloveniji z izvajanjem javnih del doseči, je (Kolarič, Batič, 2002, str. 305):

- ohraniti in razvijati delovne sposobnosti brezposelnih oseb;
- dvigniti raven znanja, sposobnosti ter spretnosti brezposelnih oseb;
- povečati odgovornost brezposelnih za njihov poklicni razvoj in zaposlitev;
- zagotoviti organizirano pomoč brezposelnim pri iskanju zaposlitve;
- spodbuditi prehod programov javnih del v redno dejavnost in s tem samozaposlitev oziroma redno zaposlitev;
- spodbuditi razvoj lokalnih skupnosti in storitev za občane.

Ciljne skupine so brezposelne osebe, ki so starejše od 50 let, dolgotrajno brezposelni, invalidi, brezposelni, pri katerih je ugotovljen upad delovnih sposobnosti in druge težje zaposljive osebe. Leta 2002 se je v OS Trbovlje izvajalo 54 programov javnih del (od tega 45 v Zasavju), v katere je bilo vključenih 260 oseb (223 v Zasavju). Največ vključenih je bilo starih do 26 let (38 %), medtem ko je bilo starejših od 50 let 14 %. Mladi s pomočjo javnih del pridobivajo dragocene delovne izkušnje, medtem ko starejši pridobivajo manjkajočo delovno dobo za odhod v pokoj. Večina vključenih je imela V. stopnjo izobrazbe (37,3 %). Ti so večinoma bili vključeni v programe javnih del na socialno varstvenem področju, izobraževalne programe in programe na področju kulture, športa in javne uprave. Tisti z najnižjo stopnjo izobrazbe so večinoma delali na področju komunale in ekologije. Javna dela so se v zadnjih desetletjih uveljavila kot eden najuspešnejših ukrepov APZ v Sloveniji.

- *Program »invalidi invalidom« (Subvencioniranje zaposlitve pri izvajanju pomoči na domu ter osebne asistencije in oskrbovanja invalidnih oseb)*

Namen programa je predvsem zagotoviti trajnejše oblike zaposlovanja osebam, ki so bile pred tem vključene v javna dela ali v program »Tisoč novih možnosti« na delih osebne pomoči in pomoči invalidnim osebam oziroma pomoči starejšim osebam na domu. Ciljne skupine so predvsem brezposelne osebe starejše od 50 let, dolgotrajno brezposelne osebe in druge težje zaposeljive osebe. V letu 2002 je bilo v program vključenih 11 oseb, od tega je bilo 9 oseb vključenih v program »Pomoč na domu«, 2 osebi pa v program Invalidi invalidom.

- *Program »Tisoč novih možnosti« (Subvencioniranje zaposlitev v nepridobitnih dejavnostih)*

Namen programa je spodbujanje razvoja novih zaposlitvenih programov na področju socialnega varstva, izobraževanja, kulture, varstva narave in kmetijskih dejavnosti, ki bodo omogočili trajnejše oblike zaposlitve za čas treh let. Ciljna skupina so predvsem brezposelne osebe, ki so bile predhodno vsaj eno leto vključene v javna dela, in sicer starejše od 45 let, invalidne osebe, samohranilci, brezposelni več kot 3 leta, dolgotrajno brezposelni mlajši od 26 let. V letu 2002 sta bili v program vključene 2 osebi.

- *Sofinanciranje projektov regionalnih razvojnih programov za razvoj človeških virov*

Sofinanciranje razvoja in izvedbe projektov na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja, ki predstavljajo projekte za izvedbo regionalnih razvojnih programov, projekte, ki pripomorejo k povečanju geografske mobilnosti delovne sile, projektov za vzpostavitev regionalnih štipendijskih shem s strani delodajalcev, projektov, ki omogočajo povračilo prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje za brezposelne ženske, ki opravljajo dela na področju pomoči na domu, ter razvoj novih ukrepov na področju razvoja človeških virov in zaposlovanja.

3.2.2. Ukrepi, namenjeni zagotavljanju socialne vključenosti

- *Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM*

Namen tega programa je, da se mlade brezposelne osebe vključijo v javno veljavni program neformalne izobraževanja - PUM za eno šolsko leto z namenom, da se lahko naslednje leto vrnejo v formalni izobraževalni program. Ciljna skupina so brezposelne osebe, stare med 15 do 25 let, brez poklicne oziroma strokovne izobrazbe takoj po prijavi na Zavod.

- *Zaposlitvena rehabilitacija invalidov*

Je sistem pomoči invalidom in osebam, ki imajo zaradi posledic telesne ali duševne okvare ali bolezni ovire pri vključitvi v delo oziroma vključevanju v zaposlitev. V letu 2002 je bilo na OS Trbovlje v programe rehabilitacije vključenih 20 oseb. Največ (16) oseb je bilo vključenih v program delovne in socialne vključenosti v Varstveno delovni center Zagorje, 4 osebe so bile vključene v program rehabilitacijskega ocenjevanja in predpoklicne rehabilitacije.

- *Nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem*

Je program, namenjen ohranjanju in ustvarjanju novih delovnih mest za invalide v invalidskih podjetjih. Ciljna skupina so invalidi, zaposleni v invalidskih podjetjih, ker imajo zmanjšane zmožnosti za delo. Invalidska podjetja so oproščena posebnih prispevkov in davkov, sicer pa ponujajo svoje izdelke oziroma storitve na trgu. V letu 2002 je bilo na OS Trbovlje prijavljenih povprečno 6 invalidskih podjetij, ki so uveljavljala nadomestila dela stroškov za povprečno mesečno 194 zaposlenih invalidnih oseb.

- *Programi delovne vključenosti invalidov*

So programi, ki invalidom zagotavljajo vključevanje v delo z usposabljanjem, privajanje na delo, pridobivanje delovnih spretnosti ter jim omogočajo vključevanje v delovno in širše socialno okolje. Leta 2002 se je zaposlilo 6 invalidnih oseb, prijavljenih na OS Trbovlje.

- *Spodbujanje prehajanja osebnega dopolnilnega dela v redne oblike zaposlitve*

Pri programu gre predvsem za socialno vključenost in ohranjanje delovnih sposobnosti težjih zaposljivih brezposelnih oseb, ki imajo interes ter možnost izvajanja osebnega dopolnilnega dela in prehod določenega števila vključenih v program redne oblike dela ali samozaposlitve.

- *Strokovne komisije za ugotavljanje lastnosti invalidne osebe in zdravniška svetovalna služba*

Strokovne komisije in zdravniške svetovalne službe ugotavljajo invalidnost ali upad delovnih zmožnosti ter svetujejo v procesu obravnave oseb z okvaro zdravja, o vključitvi v ustrezne programe zaposlovanja oziroma na trg dela. V letu 2002 je komisija na OS Trbovlje obravnavala 34 brezposelnih oseb, kar 22 oseb več kot leta 2001. V Zasavju je bilo konec leta 2002 125 brezposelnih invalidov oziroma 4,2 % vseh brezposelnih oseb v Zasavju.

3.2.3. Ukrepi, namenjeni kreiranju novih delovnih mest in povečanju prilagodljivosti podjetij

- *Nadomestitev dela stroškov za ohranitev delovnih mest*

Cilji programa so ohranjanje delovnih mest, katerih obstoj je ogrožen zaradi posledic naravnih nesreč ali izrednih dogodkov ali zaradi procesa prestrukturiranja. Delodajalec dobi pomoč v enkratnem znesku z zavezo, da se delovna mesta ohranijo za čas najmanj 6 mesecev. Podjetja, vključena v program, so skrbno izbrana glede na izvedljivost načrtov sanacije, prestrukturiranja in števila pričakovanih presežnih delavcev.

- *Skladi dela*

Naloga skladov dela je aktiviranje presežnih delavcev zaradi preprečevanja njihovega prehoda v odprto brezposelnost ter povezovanje socialnih partnerjev na regionalnem območju pri načrtovanju in izvajanju APZ. Udeležencem je zagotovljeno izpopolnjevanje in usposabljanje, svetovanje in pomoč, aktiviranje njihovih potencialov, iskanje novih delovnih mest ter drugi ukrepi reševanja presežnih delavcev. Ciljna skupina so predvsem presežni delavci in delavci, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve. V letu 2002 je Sklad dela Zasavje izvedel 15 delavnic

razvoja poklicne kariere, ki so vključevale 236 presežnih delavcev. Kar 53 % udeležencev je bilo brez izobrazbe. Sklad dela Zasavje je tega leta razrešil 160 udeležencev (68 %). Razrešitev udeleženca iz sklada pomeni zaposlitev za nedoločen čas, zaposlitev za določen čas, ki traja neprekinjeno 6 mesecev in samozaposlitev. Z možnostjo ustanavljanja skladov dela se je povečalo število regionalnih pobud, izvajajo se različni regionalni in lokalni zaposlitveni programi, poleg tega pa so se dejavniki APZ tesneje povezali z regionalnimi in lokalnimi potrebami.

- *Sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih*

Program je sestavljen iz dejavnosti, ki so povezane z dvigom izobrazbene ravni zaposlenih, s pridobitvijo ustreznih znanj in veščin, ki jih morajo zaposleni dandanes vseskozi dopolnjevati, da bi ohranjevali delovna mesta in preprečevali prehod presežnih delavcev v odprto brezposelnost. Ciljna skupina so delavci v podjetjih, ki so upravičena do sofinanciranja izobraževanja in usposabljanja zaposlenih.

- *Programi zaposlovanja, namenjeni presežnim delavcem in delavcem, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve ter delodajalcem iz tekstilne, oblačilne in usnjarsko-obutvene industrije*

Zaradi napovedi velikega števila presežnih delavcev v tekstilni, usnjarski in obutveni industriji ter zaradi njihove strukture, ki potrebuje precejšnje prilagajanje potrebam trga dela, je v zadnjih letih pripravljen poseben program za reševanje te problematike. Gre predvsem za sofinanciranje prezaposlovanja presežnih delavcev v odpovednem roku in drugih delavcev, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve in spodbujanje samozaposlovanja in zaposlovanja za krajši delovni čas. Po ocenah naj bi bilo leta 2004 presežnih delavcev iz teh panog na OS Trbovlje okoli 110.

- *Ohranitev delovnih mest po ZPRPGDT (Zakon o pomoči za reševanje in prestrukturiranje gospodarskih družb v težavah, 2002)*

Program pomeni pomoč delodajalcem za izvedbo nujnih nalog pri reševanju in prestrukturiranju podjetij v skladu z ZPRPGDT. Podjetje dobi subvencijo v enkratnem znesku za ohranitev delovnih mest z zavezo, da se delovna mesta ohranijo za najmanj 6 mesecev in v višini dela stroškov za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih. Izvajalec programa je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarstvo.

- *Spodbujanje mobilnosti brezposelnih oseb*

Cilj programa je spodbujanje mobilnosti, da bi se povečala prilagodljivost in mobilnost na trgu dela. Program je namenjen brezposelnim osebam, ki se zaposlijo na delovnem mestu, ki je od kraja prebivališča oddaljeno najmanj 40 kilometrov. Gre za subvencijo delodajalcu v enkratnem znesku ob zaposlitvi brezposelne osebe.

- *Spodbujanje novega zaposlovanja težje zaposljivih oseb - subvencije v enkratnem znesku*
Cilj programa je zaposlovanje težje zaposljivih oseb in presežnih delavcev ter delavcev tekstilne, oblačilne in usnjarsko-obutvene industrije in presežnih delavcev iz dejavnosti carinskega posredništva, ki so v postopku izgubljanja zaposlitve s ciljem izenačevanja možnosti zaposlitve. Gre za nadomestitev dela plače. V OS Trbovlje se je leta 2002 v program vključilo 97 težje zaposljivih oseb, od katerih se je 48 % zaposlilo za nedoločen čas, 22 % za najmanj 2 leti in 30 % za najmanj 1 leto.

- *Pospeševanje zaposlovanja za krajši delovni čas*
Program se bo izvajal z motiviranjem in informiranjem o možnostih in pogojih za tovrstno delo ter subvencioniranjem nove zaposlitve težje zaposljivih oseb (nadomestitev dela plače). Cilj je predvsem ohranjanje delovnih sposobnosti težje zaposljivih oseb ter prehajanje vključenih v zaposlitev za polni delovni čas ali samozaposlitev. Program se je začel izvajati leta 2003.

- *Lokalni zaposlitveni programi*
Programi so namenjeni zaposlitvi težje zaposljivih brezposelnih oseb na novo ustvarjenem delovnem mestu in zaposlitvi udeležencev javnih del, ko ta program predstavlja nadgradnjo programa javnih del. Zaposlitve se realizirajo v okviru lokalnih zaposlitvenih programov, ki jih podpirajo lokalne skupnosti, in predstavljajo specifične potrebe razvoja lokalnih skupnosti. Programi se navezujejo na spodbujanje turizma, trgovine, storitev, razvoj podeželja, razvoj človeških virov... Ta program se je začel izvajati leta 2003.

- *Spodbujanje samozaposlovanja*
Je program, ki je namenjen razreševanju brezposelnosti s samozaposlitvijo in s tem povezanim odpiranjem novih delovnih mest v malih podjetjih. Program se izvaja v obliki dveh ukrepov, in sicer pomoči pri samozaposlitvi (informacije) in pri sofinanciranju stroškov spodbujanja podjetništva. V letu 2002 se je na OS Trbovlje vključilo v ukrep pomoči pri samozaposlitvi 22 oseb (14 oseb oziroma 64 % iz Zasavja). Sklenjenih je bilo 21 (14 oz. 67 %) pogodb o sofinanciranju stroškov spodbujanja podjetništva v skupni višini 8.198.074 SIT. Realiziranih je bilo 23 samozaposlitev, od katerih je imelo največ, 44 %, V. stopnjo izobrazbe. Od vseh samozaposlenih oseb je imela visoko stopnjo izobrazbe le 1 oseba. Za samozaposlitev se je odločilo največ oseb v zrelih letih, in sicer v starosti od 40 do 50 let (35 %).

4. REGIONALNA RAZVOJNA STRATEGIJA

V državah članicah EU je kar tretjina vseh proračunskih sredstev namenjenih regionalni politiki. Sredstva so namenjena za regije, področja ali skupine prebivalstva, ki imajo največje razvojne probleme. Skupna regionalna politika skuša ublažiti razvojne razlike med državami članicami in posameznimi regijami znotraj njih.

Prvi poskusi regionalne politike v Sloveniji so stari trideset let. Kljub temu da je Slovenija relativno majhna država, so razlike med posameznimi območji velike. Po prehodu v tržno gospodarstvo je bilo jasno, da je potrebna drugačna regionalna politika od obstoječe, saj reševanje težav, ki so nastale takrat, ni bilo uspešno. Šlo je namreč za regionalne razvojne probleme, ki jih je država skušala reševati kot posamične težave.

4.1. SWOT analiza za Zasavje (Regionalni razvojni program za Zasavje, 2002, str. 111)

PREDNOSTI

- specifična kvalifikacijska struktura industrijskega tipa in dolgoletne izkušnje,
- uveljavljena regionalno razvojna institucija,
- lažji dostop do finančnih virov,
- dobro razviti instrumenti ukrepov aktivne politike zaposlovanja,
- dobri poslovni odnosi, predvsem s področji bivše Jugoslavije,
- relativno majhna oddaljenost od izobraževalnih, kulturnih in drugih institucij,
- geografska lega v središču Slovenije ob savski razvojno prometni osi,
- geografska homogenost regije in hkratna regionalna policentričnost,
- pokrajinska dvojnost regije: doline - vzpeti svet,
- naravni viri: ohranjenost podeželja, gozd, vodni viri,
- razvita energetska infrastruktura, ogrodje plinovodnega omrežja ter omrežja daljinskega ogrevanja,
- železnica na ozemlju vseh zasavskih občin,
- bližina središča s solidno kupno močjo.

PRILOŽNOSTI

- z zakonom zagotovljeni finančni viri za prestrukturiranje regije,
- vzpostavitev in nadgradnja podjetniške infrastrukture v regiji,
- vzpostavitev mrežnih povezav med velikimi in malimi ter srednjimi podjetji, med razvojnimi centri in gospodarstvom,
- internetna generacija in vstop regije v globalne informacijske procese,
- vračanje strokovnjakov v Zasavje,
- odprava strukturnih neskladij na trgu delovne sile,
- sanacija degradiranih urbanih površin in infrastrukture v bližini večjih naselij,
- policentrična zasnova načrtovanih razvojnih območij,
- naravni potenciali v večjem delu regije za sonaravni razvoj podeželja ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
- ohranitev energetske funkcije regije,
- posodobitev železniškega omrežja in povečanje železniško prometne vloge regije,
- raba geotermalne energije in drugih regionalnih obnovljivih virov,
- ohranjanje poseljenosti podeželja z uvajanjem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah,
- priprava turističnih programov za ozke ciljne skupine.

SLABOSTI

- relativno star nabor nosilnih proizvodov in opreme, prevladujoča stara industrija, slaba tehnološka opremljenost in pomanjkanje razvojno-raziskovalne dejavnosti v podjetjih,
- pomanjkanje opremljenih obrtno-industrijskih površin,
- slabo razvit sektor storitev,
- slabo povezovanje med nosilnimi in ostalimi podjetji v regiji,
- skromna lastna podjetniška iniciativa, pomanjkanje znanj pri razvijanju podjetništva,
- enosmerna delovna migracija iz Zasavja, nizka povprečna izobrazbena struktura, odliv visoko izobraženih kadrov,
- pomanjkanje kvalitetnih in ustrezno plačanih delovnih mest,
- staranje prebivalstva,
- slabo sodelovanje med občinami in ostalimi institucijami v regiji,
- pomanjkanje ravnega prostora, degradirane urbane površine,
- lokalno prekomerno onesnaženo okolje,
- nedograjena komunalna infrastruktura, slaba cestna in informacijska infrastruktura,
- neugodne naravne danosti in posestna struktura za razvoj kmetijstva,
- ni celostne turistične ponudbe, skeptičen odnos domačega okolja do turizma,
- negativna podoba regije.

NEVARNOSTI

- nepripravljenost države pri izvajanju zakonskih določil o prestrukturiranju regije,
- neugodna demografska gibanja v regiji, odhajanje mladih,
- prepočasno odzivanje regije na procese povezovanja in globalizacije,
- prepočasno spoznavanje nujnosti regijskega sodelovanja,
- nadaljevanje okoljskih pritiskov in dodatno obremenjevanje z novimi dejavnostmi,
- neizvajanje okoljskih sanacijskih programov zaradi prednostnega reševanja socialnih problemov,
- povečanje cestno prometnih pritiskov v urbanih območjih,
- zmanjšanje vloge kmetijstva kot ključnega ohranjevalca kulturne pokrajine in poseljenosti podeželja,
- medobčinska nesoglasja pri določanju okoljskih in prostorskih prioritet,
- postopno zmanjševanje gospodarske vloge regije, prometna izoliranost in zaraščanje kulturne pokrajine tudi v dolinah,
- zmanjševanje kmetijskih površin zaradi številnih pozidav,
- nenehna prisotnost elementarnih nesreč, ki slabijo kmetijsko proizvodnjo.

4.2. Regionalni razvojni program

Regionalni razvojni program se je v Zasavju začel pripravljati leta 2000. Regionalni razvojni center je s svojimi sodelavci začel analizirati trenutno stanje na področju gospodarstva, človeških virov, okolja ter sprejel in uskladi razvojna predvidevanja in naloge. S tem je Zasavje dobilo dobro osnovo za sprejemanje nadaljnjih odločitev in zagotavljanje finančnih virov za projekte.

Prihodnost Zasavja bo v marsičem odvisna od uspešnosti izvajanja razvojne regionalne strategije. Dva največja projekta sta postopno zapiranje RTH in razvojno prestrukturiranje regije. Cilj programov, ki podpirajo ta projekta, je ustvarjanje pogojev za razvojno prestrukturiranje regije, opuščanje energetskih dejavnosti, vzpostavitev potrebne razvojne infrastrukture za pospeševanje razvoja novih dejavnosti in kakovostnih delovnih mest. Skladno z zakonom o spodbujanju regionalnega razvoja je bil leta 2002 sprejet Regionalni razvojni program za Zasavje (RRP). Zasavje ima statistično tri občine in prav tako tri upravne enote, in sicer Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Zasavska regija, ki se obravnava v okviru RRP, pa je v primerjavi s statistično regijo razširjena za občini Litija in Radeče (Stanković, 2003, str. 31).

Regionalni center za razvoj je postavil 5 glavnih ciljev na ravni regije:

- povečati ekonomsko moč regije,
- povečati ekonomsko moč prebivalstva,
- zmanjšati brezposelnost,
- izboljšati kakovost okolja in smotrnejše izrabiti prostor,
- izboljšanje prometne in telekomunikacijske regionalne infrastrukture.

Ti cilji se bodo skušali doseči s številnimi programi, ki so razdeljeni na tri področja, in sicer na gospodarstvo, človeške vire in podporno okolje ter okolje in prostor.

4.2.1. Gospodarstvo

Glavne prioritete na področju gospodarstva so prestrukturiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik, pomoč malim, srednjim in velikim podjetjem, spodbujanje razvoja turizma in spodbujanje razvoja kmetijstva. Zelo pomembne so povezave med razvojnimi središči in gospodarstvom ter vstop regije v globalno informacijske procese.

Prestrukturiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik

RTH s sprejetjem Zakona o postopnem zapiranju RTH in razvojnem prestrukturiranju regije bo delno opravljal osnovno proizvodno dejavnost še do leta 2007, do leta 2012 naj bi potekala dela za zapiranje rudnika. Do leta 2012 je potrebno prezaposliti zaposlene in ustvariti nova delovna mesta, kjer bodo novi delodajalci zaposlovali delavce RTH za nedoločen čas. Prestrukturiranje bo, oziroma že poteka na podlagi subvencij delodajalcem, ki zaposlijo delavca RTH. Od 1307 ljudi, kolikor jih je bilo zaposlenih v RTH konec leta 2000, naj bi jih približno 681 moralo najti novo zaposlitev med zaključkom procesa zapiranja ali po njem, ostali pa naj bi do konca leta 2012 izpolnili pogoje za starostno upokožitev.

Pomoč malim, srednjim in velikim podjetjem

Po letu 2001 so se v Zasavju lotili opremljanja obrtnih con, na noge so postavili podjetniški inkubator, tehnološki center, sofinancirali so začetne investicije v gospodarstvo... Z ustvarjanjem obrtnih con se ustvarjajo prostorski pogoji za razvoj novih dejavnosti. Nekatere obrtne cone so že urejene, medtem ko so, oziroma bodo, ostale šele začeli komunalno urejati.

Večina parcel je namenjena za storitvene in obrtno proizvodne dejavnosti. Za spodbujanje podjetništva je bil v Trbovljah ustanovljen podjetniški inkubator. V Hrastniku je bil ustanovljen tehnološki center, katerega cilj je povečanje inovativne dejavnosti in tehnološke dejavnosti. Tehnološki center naj bi pomagal pri številnih projektih, med drugim tudi pri razvijanju elektronskega poslovanja v regiji. Ministrstvo za gospodarstvo pomaga s sofinanciranjem začetnih investicij v gospodarstvo. Gre za investicije v osnovna sredstva pri postavitvi novega proizvodnega obrata, v širitev obstoječega obrata ali začetek nove dejavnosti, ki pomeni temeljito spremembo proizvoda ali proizvodnega procesa v obstoječem proizvodnem obratu. Poleg tega Regionalni razvojni center zagotavlja ugodne dolžniške vire financiranja investicij v regiji z garancijo garancijske sheme regije. Projekt temelji na partnerskem odnosu med Regionalnim razvojnim centrom in sodelujočo banko ter seveda podjetjem, ki želi dobiti kredit oziroma garancijo.

Spodbujanje razvoja turizma

Zasavje je na področju razvoja turizma še precej na začetku, čeprav obstajajo ambicije na tem področju. Cilj, ki je že dosežen (leta 2001), je bil ustanovitev centra za razvoj turizma. V njem bo delovala ekipa strokovnjakov, ki bo skrbela za sistematični turistični razvoj regije. Ta naj bi skrbel za promocijo turizma v regiji, za razvoj turistične infrastrukture in povezovanje turistično rekreativne ponudbe v enotne turistične produkte. Tržno priložnost ponuja predvsem narava in njene danosti. Zadnja leta se razvija predvsem pohodniški, kolesarski in konjeniški turizem. Zaradi neprepoznavnosti je obstoječa turistična ponudba precej neopazna, kar pomeni, da bo na področju promocije potrebnega še precej dela. Potrebna bo sistematična promocijska dejavnost, ki bo potekala preko interneta, z udeležbo na turističnih sejnih, pripravo promocijskega materiala, s stalno prisotnostjo v medijih... Posamezne projekte bo potrebno združiti v integralen turistični produkt, v katerem bo gostinska, rekreacijska in druga turistična ponudba, ki bo z uspešno promocijo privabljala obiskovalce v Zasavje. Brez ustrezne infrastrukture seveda ne gre, ta pa je v Zasavju slaba, oziroma jo sploh ni. Dovolj zgovoren podatek je, da v zadnjem desetletju ni bilo investicij v nove nastanitvene kapacitete ali v obnovo obstoječih. Brez večjega števila ležišč ni stacionarnega turizma, zato so se v Centru za razvoj odločili za sofinanciranje začetnih investicij v turizmu oziroma projektih, ki bodo izboljšali turistično infrastrukturo. Pripravljajo se turistični programi za ozke ciljne skupine in privabljanje športnikov, ki bi lahko izkoristili nekatere dobre možnosti za šport. Možnosti se ponujajo tudi za nekatere bolj ekstremne športe, kot so jadralno padalstvo, gorsko kolesarjenje, plezanje, rafting in podobno, ter tudi možnosti za priprave moštev ali posameznikov (rokomet, nogomet, plavanje, atletika, kegljanje...) pred tekmovanji.

Spodbujanje razvoja kmetijstva

Kmetijstvo ima v Zasavju manj pomembno vlogo. Pomemben vzrok, zakaj je tako, so tudi kmetijske površine, ki so neprimerne za strojno pridelavo, saj ležijo na strmih zemljiščih. Na teh zemljiščih bi bilo mogoče z agrarnimi operacijami doseči večji ekonomski učinek. Pod agrarnimi operacijami razumemo ravnanje terena, povečanje dostopnosti poti in podobno. Za boljše rezultate obstoječih kmetij bi bilo potrebno izboljšati izobrazbeno raven kmetovalcev. Aktualno je predvsem izobraževanje za ekološko kmetovanje. Obstaja že na primer

izobraževanje za društva, ki se izobražujejo vsako leto z novitetami na področju njihove dejavnosti (npr. sadjarji, govedorejci...). Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano spodbuja s subvencijami investicije v kmetijstvo. Gre predvsem za spodbujanje novogradenj, nakupa nove, boljše opreme in razne mehanizacije. V načrtu je uvajanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki bi omogočile ohranjanje poseljenosti podeželja in vračanje mladih (dodaten vir dohodka za preživetje). Nujno je treba organizirati in specializirati individualno kmetijsko proizvodnjo preko enotnega razvojnega jedra, in jo tako združeno plasirati za reprodukcijo živilski industriji ali za široko prodajo preko prehranske trgovske mreže.

4.2.2. Človeški viri in podporno okolje

Zelo pomemben cilj je dvig ravni izobrazbe in kakovosti življenja ter širjenje koncepta vseživljenjskega učenja s poudarkom na izboljšanju zaposljivosti. To naj bi dosegli s programom preprečevanja in zmanjševanja brezposelnosti, dvigom ravni izobrazbene strukture, uveljavitvijo koncepta kulture vseživljenjskega učenja in dvigom kakovosti življenja (Stanković, 2003, str. 32).

Dvig ravni izobrazbene strukture in uveljavitev koncepta vseživljenjskega učenja

Izobrazbena struktura v Zasavju je slaba. Da bi jo izboljšali, se bodo, oziroma so že organizirani programi motiviranja, informiranja ter usposabljanja in izobraževanja prebivalstva. Največji izvajalec teh programov je Revirska ljudska univerza Trbovlje s prek 60 programi. V te programe so vključeni še ZRSZ, RCR, območna gospodarska zbornica, lokalni podjetniški centri, območne obrne zbornice...

Preprečevanje in zmanjševanje brezposelnosti

Za doseganje tega cilja je seveda ena izmed predpostavk dobro informiranje in poklicno svetovanje brezposelnim, zaposlenim, mladim, delodajalcem... Da bi izboljšali pretok informacij, je v planu ustanovitev regionalnega centra za informiranje in poklicno svetovanje. Ta naj bi začel z delovanjem po letu 2004 ali najkasneje 2006. Deluje že Sklad dela Zasavje, ki dosega precej dobre rezultate, saj se približno 60 odstotkov udeležencev zaposli ali vključi v nadaljnje izobraževanje. Naloga skladov dela je aktiviranje presežnih delavcev zaradi preprečevanja njihovega prehoda v odprto brezposelnost ter povezovanje socialnih partnerjev na regionalnem območju pri načrtovanju in izvajanju aktivne politike zaposlovanja. Poleg tega naj bi Sklad dela poskrbel za kreiranje delovnih mest za težje zaposeljive osebe s socialno-zaposlitvenimi projekti. Cilj tega projekta je povečanje zaposlitvenih možnosti težje zaposljivih oseb. Izvajanje socialno-zaposlitvenih projektov naj bi se začelo predvidoma leta 2006.

Dvig kakovosti življenja

Eden izmed glavnih ciljev je tudi dvig kvalitete življenja v Zasavju. Na tem področju je planiranih več projektov, kot so ustanovitev centra za oskrbo na domu, varovana stanovanja, ustanovitev fakultete, podjetniške gimnazije, projektno učenje za mlajše odrasle, uvedba novih programov za zmanjšanje števila socialno izključenih oseb, regijska bolnišnična

zdravstvena dejavnost... Ustanovitev centra za oskrbo na domu ter varovana stanovanja sta projekta za pomoč starejšim osebam, s katerimi bi omogočili starejšim osebam daljše samostojno bivanje doma in s tem vse pomembnejše prednosti bivanja doma (avtonomnost, zasebnost). Programi, kot so podjetniška gimnazija, projektno učenje za mlajše odrasle, ustanovitev fakultete so usmerjeni na mlade in izboljšanje njihove izobrazbene strukture. Postavitev fakultete za globalne komunikacije je v skladu s smernicami regionalnega razvoja jugovzhodne Slovenije in se vklaplja v dolgoročno idejo o morebitni univerzi, locirani v tem delu Slovenije.

Spodbujanje investicij v razvoj človeških virov v poslovnih subjektih

Človeški viri so eden izmed najpomembnejših faktorjev gospodarskega razvoja, zato je potrebno vlagati vanje. Investicije v razvoj človeških virov so nujne za doseganje konkurenčnih prednosti in za ustavitev bega možganov, ki je značilno za zasavsko regijo. Prioritetni projekti, ki naj bi se izvajali v okviru tega programa, so sofinanciranje izdelave kadrovske strategije, sofinanciranje programov izobraževanja in usposabljanja zaposlenih v poslovnih subjektih, sofinanciranje pripravništev in štipendiranje. Prva dva projekta sta usmerjena predvsem v doseganje strateških prednosti in povečanje znanja ter fleksibilnosti zaposlenih v podjetjih. Sofinanciranje pripravništva in štipendiranje (vsako leto 40 novih štipendistov, ki se zaposlijo v Zasavju) ciljata predvsem na enega najbolj perečih problemov Zasavja, to je beg možganov. Ustavitev odhoda najbolj sposobnih, inovativnih ljudi, strokovnjakov na svojih področjih, mora biti prioritarna naloga.

4.2.3. Okolje in prostor

Seveda ne smemo pozabiti na okolje in prostor, ki je v zadnjih 150-ih letih bistveno spremenil svojo podobo. Naša naloga je, da poskušamo znova vzpostaviti porušena ravnotežja. Gradnja čistilnih naprav, regijsko zasnovani okoljski projekti, sanacija degrediranih površin, izboljšanje prometne in telekomunikacijske infrastrukture... Vse to in še več so poti do kvalitetnega, bolj privlačnega življenjskega okolja. Projekti, ki naj bi vodili do tega cilja, so se že začeli izvrševati (ali pa se bodo do leta 2006). Prednostne naloge so ekološka sanacija TET, gradnja osrednjih čistilnih naprav in kolektorskih sistemov, izboljšanje regionalne prometne in telekomunikacijske infrastrukture, regionalno zasnovana sanacija degrediranih zemljišč, regionalni sistem oskrbe z zemeljskim plinom, sistem regionalno zasnovanega ravnanja s komunalnimi odpadki in izboljšanje kakovosti pitne vode regionalno pomembnih črpališč.

SKLEP

Zasavska regija je najmanjša regija med slovenskimi regijami, vendar je hkrati druga najpogosteje naseljena v Sloveniji. Je izrazito industrijska regija, ki se je razvila predvsem zaradi rudarstva. Razvoj regije sta zaznamovala raba rjavega premoga in razvoj industrije, ki sta povzročila velike gospodarske, socialne, demografske in prostorsko-pokrajinske spremembe. Posledice se kažejo v gospodarski strukturi, socialni sestavi prebivalstva, dnevnih migracijah, prostorski utesnjenosti in intenzivni pokrajinski degradaciji.

Zasavje je v bivši Jugoslaviji imelo sloves enega najbolj razvitih industrijsko-rudarskih območij. Poudarek je bil v vseh pogledih v ustanavljanju in krepitvi velikih, sprva državnih in kasneje družbenih podjetij, vse pa v smeri čim hitrejše industrializacije. Vse to je vodilo k množičnemu zaposlovanju ljudi prvenstveno v velikih industrijskih obratih. Posledice so bile zaostajanje obrti in storitvenih dejavnosti.

Prehod v tržno gospodarstvo, sprememba družbeno - političnega sistema in izguba jugoslovanskih trgov so potisnili nekdanj ponosno in uspešno regijo na kolena. Velika industrijska podjetja se niso bila sposobna prilagoditi novim razmeram. Tehnološko zastarela oprema ni bila ustrezna za prehod na nove, bolj zahtevne trge. Obstoječa delovna sila je bila neizobražena, nefleksibilna in neustrezna za nove dejavnosti. Začele so se likvidnostne težave, odpuščanja in stečaji. Referendum o TET 3 pa je pomenil udarec ob dno.

Posledica vsega tega je bila armada brezposelnih ter rekordna stopnja brezposelnosti. Po letu 1998 se sicer stopnja brezposelnosti znižuje, vendar je še vedno precej nad slovenskim povprečjem. Najslabši položaj je vseskozi v Trbovljah, kjer je bil leta 1998 skoraj vsak četrti aktivni prebivalec brezposeln. V primerjavi s Slovenijo je v Zasavju med brezposelnimi večji delež žensk, neizobraženih in mladih. Kakšen je položaj mladih, veliko pove dejstvo, da je glavni razlog za brezposelnost v Zasavju konec šolanja in z njim povezano iskanje prve zaposlitve. Mladi so večinoma neizobraženi in brez delovnih izkušenj, kar še zmanjšuje možnosti zaposlitve. Naraščanje deleža žensk med brezposelnimi ni značilno le za Zasavje, vendar je v Zasavju ta delež krepko nad slovenskim povprečjem. Razlog za to je propad velikih industrijskih podjetij, ki so zaposlovala večinoma nekvalificirano žensko delovno silo. Izobrazbena struktura brezposelnih je prav tako kot izobrazbena slika prebivalstva na splošno zelo slaba. Neizobraženi imajo slabe možnosti za zaposlitev, saj dandanes delodajalci pri izbiri, ki jo imajo, raje zaposlijo bolj izobražene.

Ko sem analiziral podatke o brezposelnih v Zasavju, sem se najbolj zgrozil nad podatkom, da je skoraj tretjina vseh brezposelnih v Zasavju mladih do 25 let. Potem, ko sem dobro premislil, se mi ta podatek niti ni zdel presenetljiv. Če dobro premislim, skoraj vsi moji prijatelji, znanci so bili ali pa so še prijavljeni na Zavodu. V Zasavju je namreč normalen evolucijski proces, da je naslednja stopnja po šoli Zavod za zaposlovanje. Vsak mesec okoli dvajsetega socialna pomoč, nekaj dela na črno, stanovanje pri starših, nobene avtoritete nad

tabo...; saj se sploh ne sliši tako grozno, kajne? In kako dolgo tako? Dokler ne dobimo dobre službe, ki bo hkrati tudi dobro plačana. Takšno je mišljenje večine mladih v Zasavju. Nihče noče delat za sedemdeset tisočakov. In tako seveda mineva čas in mladi postajajo dolgočasno brezposelni.

Druga stvar, nad katero sem se zgrozil, je izobrazbena struktura brezposelnih. Več kot polovica brezposelnih ima dokončano osnovno šolo ali manj! Dobro, če je to še nekako razumljivo za starejše, ki so večinoma delali v industriji, pa je podatek, da je med mladimi brezposelnimi skoraj polovica brez izobrazbe, res grozljiv podatek. Ko sem delal analizo za mlade, mi je postalo žal, da se nisem bolj osredotočil na njihov problem in naslovil nalogo Položaj mladih v Zasavju, vendar pa mogoče s tem puščam odprto možnost nekemu drugemu za menoj, da pokaže na ta problem.

Položaj je torej precej slab, vendar se stvari počasi premikajo. Z ukrepi aktivne politike zaposlovanja skuša država skupaj z lokalnimi službami zmanjšati brezposelnost in regijska neskladja. Prvi koraki so narejeni tudi na področju enotne razvojne regionalne strategije, od katere bo marsikaj odvisno. Narejen je bil Regionalni razvojni program za Zasavje. Dva največja projekta sta postopno zapiranje Rudnika Trbovlje - Hrastnik in razvojno prestrukturiranje zasavske regije. Razvojno preoblikovanje regije že poteka, saj je leta 2000 sprejet »zasavski zakon« zagotovil določena sredstva za prestrukturiranje. Ta sredstva se uporabljajo za urejanje industrijskih zemljišč, ustvarjanje prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti, vlaganje v tehnološko infrastrukturo, vzpostavljanje finančnih in drugih ogrodiv za spodbujanje naložb in zaposlovanja, izobraževanje in usposabljanje... Večina projektov iz Regionalnega razvojnega programa se že izvaja in naj bi bili končani do leta 2006.

Mislím, da se morata Trbovlje in Hrastnik zgledovati predvsem po Zagorju, kjer so dobro izkoristili sanacijo rudnika in pripadajoči kadrovsko-socialni program, saj so število brezposelnih skoraj razpolovili. Potrebno je privabiti nove investitorje v našo dolino, najti konkurenčne prednosti in izkoristiti potencialne, ki jih imamo. Poleg tega ne smemo pozabiti na izobraževanje. Izboljšanje izobrazbe je prioriteta in pogoj za uspešno prestrukturiranje regije. Starejše je potrebno usposobiti, vzpodbuditi za izobraževanje, medtem ko je mlade potrebno zadržati v šolah, jih izobraziti, da bodo nosilci dogajanja v regiji in jih zadržati! Beg možganov se mora ustaviti z raznimi vzpodbudami, kot so štipendije, možnosti nadaljnega izobraževanja, ustreznimi službami... Vse to seveda ne bo dovolj, če ne bo še boljšega sodelovanja med upravnimi enotami, državo, razvojnimi centri, delodajalci, zavodom, zbornicami, občani...

Za zasavsko regijo je sedaj prelomen čas, ki ga bo potrebno najboljše izkoristiti. Narejene so smernice za razvoj, ali so prave in ali bodo uspešne, bo pokazal čas. Vse je sedaj odvisno od uspešnega izvajanja teh ukrepov. Brez posluha in pomoči države seveda ne bo šlo.

LITERATURA

1. Belčič Franc: Proces zaposlovanja kadrov. Kranj : Moderna organizacija, 2002. 258 str.
2. Bregar Lea, Ograjenšek Irena, Bavdaž Mojca: Ekonomska statistika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 292 str.
3. Bregar Lea, Ograjenšek Irena: Ekonomska statistika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 163 str.
4. Černetič Metod: Ekonomika izobraževanja in raziskovanja. Kranj : Moderna organizacija, 1999. 346 str.
5. Garantini Sergej; Analiza gospodarskega stanja v zasavski regiji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 51 str.
6. Gorišek Karmen: Delovanje in možnosti reguliranja tržišča delovne sile. Poti do dela in zaposlitve. Ljubljana : Panta Rhei, 1991. 265 str.
7. Gorše Alenka: Položaj žensk. Zaposlovanje: Perspektive, priložnosti, tveganja. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1992, str. 102-124
8. Hacin Nevenka et al.: Srečno... črne doline. Trbovlje : Zasavski muzej, 2001. 177 str.
9. Herman Vlasta, Petek Jana: Aktivna politika zaposlovanja. Razvoj, Zagorje ob Savi, 5 (2003), 2, str. 17.
10. Hrovatin Nevenka: Uvod v gospodarstvo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 393 str.
11. Ignjatovič Miroljub: Primerjava indikatorjev trga delovne sile med Slovenijo in državami EU. Zaposlovanje: Približevanje Evropi. Ljubljana : FDV, 1994, str. 13-41.
12. Ignjatovič Miroljub: Trg delovne sile v devetdesetih letih 20. stoletja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 12-29.
13. Ivančič Angelca: Izobraževanje in priložnosti na trgu dela. Ljubljana: FDV, 1999, 291 str.
14. Ivančič Lebar Irena: Naše Trbovlje. Izlake : Grafex, 1999, 160 str.
15. Kolarič Zinka, Batič Mavricija: Javna dela. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 294-315.
16. Kopač Anja: Pasivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 144-169.
17. Koželj Luka: Analiza brezposelnosti v Sloveniji po letu 1990. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
18. Križanič Franc: Politika zaposlovanja in gospodarska politika. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 96-116.
19. Lenarčič Tine: Obrt in podjetništvo v Trbovljah. Trbovlje : Območna obrtna zbornica, 2000. 262 str.
20. Malovrh Polona: Država, največja težava. Družinski delničar, Ljubljana, 2003, 71, str. 33.
21. Nagode Jure: Klavrna krvna slika trboveljskega gospodarstva. Tolar na tolar, Ljubljana, 2003, 329, str. 8-9.
22. Nagode Jure: Odprti za nove izzive. Tolar na tolar, Ljubljana, 2003, 329, str. 6.
23. Nagode Jure: Steklarji ohranjajo tradicijo. Tolar na tolar, Ljubljana, 2003, 329, str. 11.
24. Petit Pascal, Soete Luc: Technology and the future of European employment. Cheltenham : Edwar Elgar Publishing Limited, 2001. 548 str.

25. Pirher Sonja: Mednarodna primerjava zaposlenosti. Zaposlovanje: Približevanje Evropi. Ljubljana : FDV, 1994, str. 43-56.
26. Sadar Karmen et al.: Zasavje A-Ž. Murska Sobota : Pomurska založba, 1998. 168 str.
27. Stanković Tanja: Najmanjša pred največjimi spremembami. Družinski delničar, Ljubljana, 2003, 71, str. 31-32.
28. Svetlik Ivan, Batič Mavricija: Aktivna politika zaposlovanja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 174-196.
29. Svetlik Ivan, Trbanc Martina: Oblikovanje, izvajanje in evalvacija politike zaposlovanja. Politika zaposlovanja. Ljubljana : FDV, 2002, str. 34-53.
30. Svetlik Ivan: Nekvalificirani-skupina brez priložnosti?. Zaposlovanje: Perspektive, priložnosti, tveganja. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1992, str. 90-101.
31. Trbanc Martin: Mladi na trgu delovne sile. Zaposlovanje: Perspektive, priložnosti, tveganja. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1992, str. 125-144.
32. Vrišer Igor: Rudarska mesta Zagorje, Trbovlje, Hrastnik. Ljubljana : Slovenska matica, 1963. 218 str.
33. Žibret Andreja: Mladostniki s »statusom nule«. Delo, Ljubljana, 1.3.2004, str.1.

VIRI

1. Banka statističnih podatkov. SURS.
[URL: <http://bsp1h.gov.si/D2300.kom/komstart.html>], 25.10.2003.
2. Informacije o poslovanju gospodarskih družb zasavske regije v letu 2002. Ljubljana : AJPES, 2003. 33 str.
3. Interna gradiva Agencije Republike Slovenije za javnoupravne evidence in storitve (AJPES), 2003.
4. Interna gradiva Agencije Republike Slovenije za plačilni promet (APP), 2002.
5. Interna gradiva Statističnega urada republike Slovenije (SURS), 2003.
6. Letno poročilo in predstavitev 2002. ZRSZ.
[URL: <http://www.ess.gov.si/html/Predstavitev/LetnaPorocila/lp02/vsebina/slo/main.htm>], 27.10.2003.
7. Poročilo za leto 2001. Trbovlje : ZRSZ Območna služba Trbovlje, 2002. 46 str.
8. Poročilo za leto 2002. Trbovlje : ZRSZ Območna služba Trbovlje, 2003. 48 str.
9. Program aktivne politike za zaposlovanje za leto 2003. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2003. 69 str.
10. Program aktivne politike za zaposlovanje za leto 2004. Ljubljana : Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2004. 104 str.
11. Regionalni razvojni program za Zasavje. Zagorje : Regionalni center za razvoj d.o.o., 2002. 232 str.
12. Statistične informacije - Prebivalstvo. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, 31.3.2002. SURS. [URL: <http://www.stat.si/popis2002/gradivo/informacija-96.pdf>], 16.4.2003.
13. Statistični letopis RS 2002. Ljubljana : Statistični urad RS, 2002. 659 str.

PRILOGA

Tabela 1: Deleži družb zasavske regije v Sloveniji leta 2002

	Število gospodarskih družb	Zaposleni	Sredstva	Skupni prihodki	Čisti dobiček	Čista izguba
Zasavje	1,3%	2,1%	1,2%	1,2%	1,2%	1,8%

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb zasavske regije v letu 2002, 2003, str. 3.

Tabela 2: Prebivalstvo, staro 15 let ali več po izobrazbi v Zasavju ob popisu leta 2002

	Brez izobrazbe	Nepopolna osnovna	Osnovna	Srednja		Višja	Visoka	
				Nižja in srednja poklicna	Strokovna in splošna		Dodiplomska	Podiplomska
Hrastnik	61	812	2736	2508	1962	331	307	19
Trbovlje	75	812	4194	4924	4130	769	848	73
Zagorje	71	1.071	4128	4311	3471	619	650	50
Zasavje	207	2.695	11.058	11.743	9.563	1.719	1.805	142

Vir: Statistične informacije - Prebivalstvo, 2003.

Tabela 3: Število registrirano brezposelnih oseb v obdobju 1990-2002 v zasavskih upravnih enotah

Število registrirano brezposelnih oseb ob koncu leta							
Leto	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Hrastnik	283	546	625	506	472	524	674
Trbovlje	602	1.348	1.449	1.357	1.194	1.626	1.492
Zagorje	443	902	1.031	1.043	886	1.016	1.063
SKUPAJ	1.328	2.796	3.105	2.906	2.552	3.166	3.229
Indeks	100,0	210,5	111,1	93,6	87,8	124,1	102,0
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Hrastnik	776	815	628	639	692	713	
Trbovlje	1.737	1.845	1.601	1.526	1.395	1.395	
Zagorje	1.242	1.221	995	859	905	853	
SKUPAJ	3.755	3.881	3.224	3.024	2.992	2.961	
Indeks	116,3	103,4	83,1	93,8	98,9	99,0	

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003.

Tabela 4: Starostna struktura registrirano brezposelnih oseb na dan 31.12.2002 v Zasavju in Sloveniji

	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje	Zasavje	Slovenija
do 18 let	0,1%	0,4%	0,5%	0,3%	0,4%
nad 18 do 25	32,8%	26,7%	31,8%	29,6%	21,9%
nad 25 do 30	12,3%	13,0%	13,8%	13,1%	13,5%
nad 30 do 40	17,7%	18,5%	16,4%	17,7%	17,7%
nad 40 do 50	22,9%	25,1%	18,0%	22,5%	23,6%
nad 50 do 60	13,8%	16,1%	19,3%	16,5%	21,7%
nad 60 let	0,4%	0,2%	0,2%	0,3%	1,2%
Skupaj	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003.

Letno poročilo in predstavitev 2002, 2003.

Tabela 5: Izobrazbena struktura registrirano brezposelnih oseb na dan 31.12.2002 v Zasavju

	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje	Zasavje	Delež
I.	316	610	358	1.284	43,4%
II.	65	77	62	204	6,9%
III.	6	20	7	33	1,1%
IV.	151	321	203	675	22,8%
V.	154	318	196	668	22,6%
VI.	8	18	16	42	1,4%
VII.	13	31	11	55	1,8%
Skupaj	713	1.395	853	2.961	100,0%

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003.

Tabela 6: Potrebe po delavcih v Zasavju leta 2002, po stopnji izobrazbe

	Hrastnik	Trbovlje	Zagorje	Zasavje	Delež
I.	135	171	113	419	23,2%
II.	43	40	41	124	6,9%
III.	6	11	1	18	1,0%
IV.	181	212	173	566	31,4%
V.	60	137	116	313	17,4%
VI.	15	41	33	89	4,9%
VII.	48	135	92	275	15,2%
Skupaj	488	747	569	1.804	100,0%

Vir: Poročilo za leto 2002, 2003.